

ברשת

שמונת

עם אונקלוס ורש"י

פרשת שמות

שמות פרק א

א וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

הַבָּאִים מִצְרֵימָה אֵת יַעֲקֹב

אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ׃

וְאֵלֶּיךָ שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דָּעְלוּ

לְמִצְרַיִם עִם יַעֲקֹב גִּבֹּר וְאִנֶּשׁ בֵּיתָהּ

עָלוּ׃

ואלה שמות בני ישראל. אע"פ שמנאך

בַּחֵייהֶן בַּשְּׁמוֹתֵם, חֹזֵר וּמֵנֵאֵן בַּמִּיתָתָן,
 לַהּוֹדִיעַ חֲבָתָן שְׁנִמְשָׁלוּ לְכוֹכָבִים,
 שְׁמוּצִיאָן וּמַכְנִיסָן בַּמֶּסֶפֶר וּבַשְּׁמוֹתֵם,
 שְׁנֵאֵמֵר הַמוּצִיא בַּמֶּסֶפֶר צָבֵאם לְכוֹלָם
 בַּשֵּׁם יִקְרָא:

בְּרֵאשִׁיבֵן שְׁמַעְזֵן לְוִי וִיהוּדָה:

רֵאשִׁיבֵן שְׁמַעְזֵן לְוִי וִיהוּדָה:

גִּישְׁשֹׁכָר זְבוּלָן וּבְנֵימֵן:

יִשְׁשֹׁכָר זְבוּלָן וּבְנֵימֵן:

דָּדֵן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֵּׁר:

דָּן וְנִפְתָּלִי גֹד וְאַשֵּׁר:

ה וַיְהִי כָּל נֶפֶשׁ יִצְאֵי יִרְדָּ:

יַעֲקֹב שְׁבָעִים נֶפֶשׁ וַיּוֹסֶף הָיָה

בְּמִצְרַיִם:

וַהֲוָה כָּל נַפְשֹׁתָא נִפְקִי יִרְכָּא דִּיעֲקֹב

שְׁבַעֲיִן נַפְשָׁן וַיּוֹסֶף דַּהֲוָה בְּמִצְרַיִם:

וַיּוֹסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם. וְהָלָא הוּא וּבְנָיו הָיוּ

בְּכָל שְׁבָעִים, וּמָה בָּא לְלַמְדָּנוּ, וְכִי לֹא

הָיִינוּ יוֹדְעִים שֶׁהוּא הָיָה בְּמִצְרַיִם, אֲלֹא

לְהוֹדִיעַךְ צְדָקָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, הוּא יוֹסֵף

הַרְוֵעָה אֶת צֶאֱן אֲבִיו, הוּא יוֹסֵף שֶׁהִיָּה

בַּמִּצְרִים וְנַעֲשֶׂה מֶלֶךְ וְעַמֵּד בְּצַדִּיקוֹ:

וְיִמָּת יוֹסֵף וְכָל אֶחָיו וְכָל

הַדּוֹר הַהוּא:

וּמִית יוֹסֵף וְכָל אֲחֻזָּהּ וְכָל דָּרָא הַהוּא:

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ

וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאדָּ מְאֹד

וְתִמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: (פ)

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִפְיֵשׁוּ וְאֶת־יְלָדָיו וְסִגִּיאוֹ
וְתִקְיָפוּ לַחֲדָא לַחֲדָא וְאֶת־מְלִיאת
אַרְעָא מִנְהוֹן:

וַיִּשְׂרְצוּ. שֶׁהֵיוּ יוֹלָדוֹת שֶׁשָּׂה בְכֶרֶם אֶחָד:
ח וַיָּקָם מֶלֶךְ חֲדָשׁ עַל מִצְרַיִם
אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף:
וַקָּם מֶלֶכָא חֲדָתָא עַל מִצְרַיִם דְּלֹא
מָקַיִם גִּזְרֵת יוֹסֵף:

וַיָּקָם מֶלֶךְ חֲדָשׁ. רַב וּשְׁמוֹאֵל, חַד אָמַר

חדש ממש, וחד אמר שנתחדשו גזירותיו:
 ואשרי לא ידע. עשה עצמו באלו לא
 ידע:

ט ויאמר אל עמו הנה עם בני
 ישראל רב ועצום ממנו:
 ואמר לעמה הא עמא בני ישראל סגן
 ותקיפין מנא:

י הבה נתחכמה לו פן ירבה
 והיה כי תקראנה מלחמה

וְנוֹסֶף גַּם הוּא עַל שְׁנֵאֵינוּ

וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ:

הָבוּ נִתְחַכֶּם לְהוֹן דְּלָמָּא יִסְגֹּן וַיְהִי

אֲרִי יַעֲרַעֲנָנָא קָרַב וַיִּתּוֹסְפוּן אַף אֲנוּן

עַל סִנְאָנָא וַיִּגִּיחוּן בְּנָא קָרַב וַיִּסְקֹן

מִן אֶרְעָא:

הָבָה נִתְחַכְמָה לוֹ. כֹּל הָבָה לְשׁוֹן הַכְנָה

וְהַזְמִנָּה לְדַבֵּר הוּא, כְּלוּמַר הַזְמִינוּ

עַצְמֵיכֶם לְכַךְ: נִתְחַכְמָה לוֹ. לְעַם,

נִתְחַכְמָה מָה לַעֲשׂוֹת לוֹ. וְרַבּוּתֵינוּ דְרֵשׁוּ,

נתחכם למושיען של ישראל לדונם במים,
 שכבר נשבע שלא יביא מבול לעולם:
 ועלה מן הארץ. על כרחנו. ורבותינו
 דרשו, באדם שמקלל עצמו, ותולה
 קללתו באחרים, זהרי הוא כאלו כתב,
 ועלינו מן הארץ זהם יירשנה:

יֹא וַיִּשְׁיֹמּוּ עָלָיו שָׂרֵי מַסִּים
 לְמַעַן עֲנֹתוּ בְּסִבְלָתָם וַיִּבֶן
 עָרֵי מְסֻכּוֹת לְפָרְעָה אֶת
 פְּתָם וְאֶת רַעַמְסֵס:

וּמִנִּיאוּ עַל־הוֹן שְׁלֹטוֹנֵי מִבְּאֵי־שֵׁין
 בְּדִיל לְעֲנוֹאֵהוֹן בְּפִלְחָנְהוֹן וּבְנוֹ קְרוֹי
 בֵּית אוֹצָרָא לְפִרְעָה יָת פִּיתוּם וְיָת
 רַעְמָסִס:

עליו. על העם: מסים. לשון מס, שרים
 שגובין מהם המס. ומהו המס, שיבנו ערי
 מסכנות לפרעה: למען ענותו בסבלתם.
 של מצרים: ערי מסכנות. כתרגומו, וכן
 לך בא אל הסוכן הזה, גזבר הממונה על
 האוצרות: את פתום ואת רעמסס. שלא

היו ראויות מתחלה לכך, ועשאוּם חזקות
ובצורות לאוצר:

יב וְכַאֲשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה
וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצוּ מִפְּנֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל:

וְכַמָּא דְמַעֲנֵן לְהוּן כֵּן סָגֵן וְכֵן תִּקְפִּין
וְעַקֵּת לְמִצְרָאִי מִן קֶדֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
וכאשר יענו אותו. בכל מה שהם נותנין
לב לענות, כן לב הקב"ה להרבות
ולהפריץ. כן ירבה, כן רבה וכן פרץ.

ומדרשו, רוח הקודש אומרת כן, אתם
 אומרים פן ירבה, ואני אומר כן ירבה:
 ויקצו. קצו בחייהם. ורבותינו דרשו,
 בקוצים היו בעיניהם:

יג וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ:

וַאֲפֹלְחוּ מִצְרָאִי יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּקֶשֶׁי:

בפרך. בעבודה קשה המפרכת את הגוף
 ומשברתו:

יֹאמְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה

קִשָּׁה בְּחֶמֶר וּבִלְבָּנִים וּבְכָל

עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֶת כָּל עֲבֹדָתָם

אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפִרְיָ:

וְאֹמְרוּ יְת חַיֵּיהוֹן בְּפִלְחָנָא קִשִּׁיא

בְּטִינָא וּבִלְבָּנִין וּבְכָל פִּלְחָנָא בְּחֶקְלָא

יְת כָּל פִּלְחָנֵהוֹן דְּאִפְלָחוּ בְּהוֹן בְּקִשְׁיוֹ:

טוֹ וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמִּלְּדֹת

הָעֵבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם הָאִחָת

שְׁפָרָה וְשֵׁם הַשְּׁנִית פּוֹעָה:

וְאָמַר מִלְכָּא דְּמַצְרִים לְחִיתָא יְהוּדִיתָא

דְּשׁוּם חֲדָא שְׁפָרָה וְשׁוּם תְּנִיתָא פּוֹעָה:

לְמִילְדוֹת. הוּא לְשׁוֹן מוֹלִידוֹת, אֲלֵא שֵׁישׁ

לְשׁוֹן קַל וִישׁ לְשׁוֹן כְּבֵד, כְּמוֹ שׁוֹבֵר

וּמִשְׁבֵּר, דּוֹבֵר וּמַדְבֵּר, כֵּךְ מוֹלִיד וּמִילָד:

שְׁפָרָה. זֶה יוֹכְבֵּד, עַל שֵׁם שְׁמִשְׁפָּרָת אֵת

הוֹלָד: פּוֹעָה. זֶה מַרִּים, עַל שֵׁם שְׁפּוֹעָה

וּמַדְבֵּרָת וְהוֹגָה לּוֹלָד, בְּדֶרֶךְ הַנְּשִׁים

הַמְּפִיִּסוֹת תִּינוֹק הַבּוֹכָה: פּוֹעָה. לְשׁוֹן

צעקה, כמו כילודה אפעה:

טז וַיֹּאמֶר בְּיָלְדְּכֶן אֶת

הַעֲבָרִיּוֹת וַרְאִיתֶן עַל הָאֲבָנִים

אֵם בֶּן הוּא וַהֲמַתֶּן אֹתוֹ וְאֵם

בֵּת הוּא וַחֲיָה:

וַאֲמַר כֹּד תַּהְוִין מוֹלְדֵן יֵת יְהוּדִיתָא

וְתַחֲזִין עַל מַתְבָּרָא אֵם בֶּר הוּא

תִּקְטִלֵן יֵתָהּ וְאֵם בְּרַתָּא הִיא וְתִקְיָמָנָה:

בילדכן. כמו בהולידכן: על האבנים.

מושב האשה היולדת, ובמקום אחר
 קוראו משבר, וכמוהו עושה מלאכה על
 האבנים, מושב כלי אומנות יוצר כלי
 חרס: אם בן הוא וגו'. לא היה מקפיד
 אלא על הזכרים, שאמרו לו אצטגניניו
 שעתיד להוולד בן המושיע אותם: וחיה.
 ותחיה:

וְהַיְיָרֵאן הַמִּלְדֹּת אֶת
 הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר
 אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהַחַיִּין

אֶת הַיְלָדִים:

וְדָחִילָא חִיתָא מִן קָדָם יִי וְלֹא עֲבָדָא

כְּמָא דְמַלִּיל עֲמֵהֶן מִלְכָּא דְמִצְרִים

וְקִימָא יֵת בְּנִיא:

וְתַחֲיִין אֶת הַיְלָדִים. מִסְפָּקוֹת לָהֶם מִיָּם

וּמִזֶּזֶן. תִּרְגֹּם הָרָאשׁוֹן וְקִימָא, וְהַשְּׁנִי

וְקִימָתוֹן, לְפִי שְׁלִשׁוֹן עֵבְרִית לְנִקְבוֹת

רְבוֹת, תִּיבָה זֹו וְכִיּוֹצָא בָּהּ מִשְׁמֶשֶׁת לְשׁוֹן

פַּעֲלוֹ וְלִשׁוֹן פַּעֲלָתָם, כְּגוֹן וְתֹאמַרְנָה אִישׁ

מִצְרִי, לְשׁוֹן עֵבֶר כְּמוֹ וַיֹּאמְרוּ לְזָכְרִים,

ותדברנה בפיכם, לשון דברתם כמו
 ותדברו לזכרים, וכן ותחללנה אותי אל
 עמי, לשון עבר חללתם כמו ותחללו
 לזכרים:

יה **שני** וַיִּקְרָא מֶלֶךְ

מַצְרַיִם לַמִּלְכּוֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן

מִדּוּעַ עָשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה

וַתַּחֲיִין אֶת הַיְלָדִים:

וַיִּקְרָא מֶלֶכָּא דְּמִצְרַיִם לְחִיתָא וַאֲמַר
 לָהֶן מָה דִּין עֲבַדְתוּן יְת פִּתְגָמָא הַדִּין
 וְקִימְתוּן יְת בְּנִיא:

יט וַתֵּאמְרוּן הַמִּלְדָּת אֵל
 פֶּרְעָה כִּי לֹא כַנְשִׁים הַמִּצְרַיִת
 הָעֲבָרִית כִּי חֵיוֹת הֵנָּה בְּטֶרֶם
 תָּבוֹא אֲלֵהֶן הַמִּלְדָּת וַיִּלְדוּ:

וַאֲמַרָא חִיתָא לְפֶרְעָה אֲרִי לֹא כַנְשִׁיא
 מִצְרִיתָא יְהוּדִיתָא אֲרִי חֲכִימָן אֲנוּן עַד

לֹא עֲלֵת לְוֹתֶהֶן חֵיתָא וִילִידֵן:

כי חיות הנה. בקיאות כמילדות, תרגום
מילדות חיתא. ורבותינו דרשו, הרי הן
משוללות לחיות השדה שאינן צריכות
מילדות, והיכן משוללות לחיות, גור אריה,
זאב יטרף, בכור שורו, איכלה שלוחה, ומי
שלא נכתב בו, הרי הכתוב כללן, ויברך
אותם ועוד כתיב מה אמך לביאה:

כִּוְיִיטֵב אֱלֹהִים לְמִילָדָת וַיִּרְב
הָעָם וַיַּעֲצֶמוּ מְאֹד:

וְאוֹטִיב יִי לְחִיתָא וְסָגִי עֲמָא וְתִקִּיפוּ
לְחִידָא:

וַיִּיטֵב. הַטִּיב לָהֶם, וְזֶה חֲלוּקָה בְּתִיבָה
שִׁיסוּדָה ב' אוֹתִיּוֹת וְנִתֵּן לָהּ וַיִּי"ן וַי"ד
בְּרֵאשִׁי, כִּשְׁהִיא בָּאָה לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן וַיַּפְעֵל,
הוּא נִקּוּד הַיּוֹ"ד בְּצִיר"י שֶׁהוּא קִמ"ץ
קֶטֶן, כְּגוֹן וַיִּיטֵב אֱלֹהִים לְמִיֻּלְדוֹת, וַיִּרְבּ
בְּבֵת יְהוּדָה, הָרַבָּה תֵּאֲנִיָּה, וְכֵן וַיִּגַּל
הַשְּׂאֲרִית, נְבוּזַרְאֲדָן הִגִּילָה אֶת הַשְּׂאֲרִית,
וַיִּפֶן זֶנֶב אֶל זֶנֶב, הִפְנָה הַזְּנָבוֹת זֶה לְזֶה, כֹּל
אֲלוֹ לִשׁוֹן מִפְעִיל אֶת אַחֲרִיִּים, וְכִשְׁהוּא

מדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד
 בחיר"ק, כגון וייטב בעיניו, לשון הוטב,
 וכן וירב העם, נתרבה העם, ויגל יהודה,
 הגלה יהודה, ויפן כה וכה, פנה לכאן
 ולכאן. ואל תשיבני, וילך, וישב, וירד,
 ויצא, לפי שאינן מגזרתן של אלו, שהרי
 היו"ד יסוד בהן, ירד, יצא, ישב, ילך, יו"ד
 אות שלישית בו: וייטב אלהים למילדת.

מהו הטובה:

כא וַיְהִי כִּי יֵרְאוּ הַמִּלִּדֹּת אֶת
 הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים:

וְהָיָה כִּד דְּחִילָא חִיתָּא מִן קָדָם יִי

וְעֵבֶד לְהוֹן בְּתִין:

ויעש להם בתים. בתי כהונה ולויה

ומלכות שקרויין בתים, ויבן את בית ה'

ואת בית המלך, כהונה ולויה מיוכבד,

ומלכות ממרים, כדאיתא במסכת סוטה:

בבִּיּוֹצֵא פֶּרֶעָה לְכָל עַמּוֹ לֵאמֹר

כָּל הַבֶּן הַיְלֹד הַיְאֲרָה

תִּשְׁלִיכֵהוּ וְכָל הַבֵּת תַּחֲיוֹן: (פ)

ופקיד פֶּרֶעָה לְכָל עַמָּה לְמִימָר כָּל

**בְּרָא דִּיתִילִיד לִיהוּדָאִי בְּנֶהְרָא תְרַמְנָה
וְכָל בְּרֵתָא תְקִימוּן:**

**לְכָל עַמּוֹ. אֵף עֲלֵיהֶם גְּזֵר, יוֹם שְׁנוּלָד
מִשֶּׁה אִמְרוּ לֹו אַצְטַגְנִינִיו, הַיּוֹם נוֹלָד
מוֹשִׁיעֵן, וְאִין אֲנוּ יוֹדְעִים אִם מִמְּצָרִים אִם
מִיִּשְׂרָאֵל, וְרוֹאִין אֲנוּ שְׁסוּפּוֹ לְלִקּוֹת בְּמִים,
לְפִיכֵךְ גְּזֵר אוֹתוֹ הַיּוֹם אֵף עַל הַמְּצָרִים,
שֶׁנֶּאֱמַר כָּל הַבֵּן הַיְלֹוֹד, וְלֹא נֶאֱמַר הַיְלֹוֹד
לְעִבְרִים, וְהֵם לֹא הִיוּ יוֹדְעִים שְׁסוּפּוֹ
לְלִקּוֹת עַל מִי מְרִיבָה:**

א וַיִּלְךָ אִישׁ מִבֵּית לֹוי וַיִּקַּח

אֶת בַּת לֹוי:

וַאֲזַל גִּבֹּרָא מִדְּבֵית לֹוי וַנָּסִיב יָת בַּת
לֹוי:

ויקח את בת לוי. פרוש היה ממנה מפני
גזירת פרעה, והחזירה ועשה בה לקוחין
שניים, ואף היא נהפכה להיות נערה. ובת
ק"ל שנה היתה, שנולדה בבואה למצרים
בין החומות, ומאתים ועשר נשתהו שם,
וכשיצאו היה משה בן שמונים שנה, אם

בן כשנתעברה ממנו היתה בת מאה
ושלשים, וקורא אותה בת לוי:

בַּת־הַר הָאִשָּׁה וְהַלֵּד בֶּן וְהָרָא
אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא וְתַצְפִּנְהוּ
שְׁלֹשָׁה יָרְחִים:

וְעַד־יָאֵת אֶתְתָּא וּלְיֵדֶת בָּר וַחֲזֹת יִתָּה
אַרִּי טַב הוּא וְאַטְמַרְתָּה תִּלְתָּא יָרְחִין:
כִּי טוֹב הוּא. כִּשְׁנוֹלֵד נִתְמַלֵּא הַבַּיִת כָּלֹ
אֹרֶה:

וְלֹא יִכְלֶה עוֹד הַצְּפִינּוֹ וְתִקַּח

לֹו תֵבֶת גִּמָּא וְתַחֲמָרָה בַּחֲמָר

וּבְזִפְתָּ וְתִשָּׁם בָּהּ אֶת הַיֶּלֶד

וְתִשָּׁם בַּסּוּף עַל שְׂפַת הַיָּאָר:

וְלֹא יִכְלִית עוֹד לְאַטְמָרוּתָהּ וְנִסִּיבַת

לָהּ תֵבֶתָא דְגוּמָא וְחִפְתָּהּ בַּחֲמָרָא

וּבְזִפְתָּא וְשׁוּיָאֵת בָּהּ יֵת רַבִּיָּא וְשׁוּיָתָהּ

בִּיעָרָא עַל פִּיָּה נִהָרָא:

וְלֹא יִכְלֶה עוֹד הַצְּפִינּוֹ. שִׁמְנוּ לָהּ

המצריים מיום שהחזירה, והיא ילדתו
 לששה חדשים ויום א', שהיו לדת לשבעה
 יולדת למקוטעין, והם בדקו אחריה לסוף
 ט': גמא. גמי בלשון משנה ובלע"ז
 יונ"קו, ודבר רך הוא, ועומד בפני רך
 ובפני קשה: בחמר ובזפת. זפת מבחוץ
 וטיט מבפנים, כדי שלא יריח אותו צדיק
 ריח רע של זפת: ותשם בסוף. הוא לשון
 אגם רושי"ל בלע"ז, ודומה לו קנה וסוף
 קמלו:

ד וְתַתְּצֵב אֶחָתָו מִרְחֹק לְדָעָה

מֶה יַעֲשֶׂה לוֹ:

וְאֶת־עֲתִידָתָאֲחֵתָהּ מִרְחִיק לְמִידַּע מָה

יִתְעַבֵּד לָהּ:

הַ וְתִרְדּוּ בַּת פֶּרַעַה לְרַחֵם עַל

הַיָּאֵר וְנַעֲרֹתֶיהָ הִלְכֹת עַל יַד

הַיָּאֵר וְתִרְאֶה אֶת הַתְּבָה בְּתוֹךְ

הַסּוּף וְתִשְׁלַח אֶת אֲמָתָהּ

וְתִקְחָהּ

וְנָחֲתָת בַּת פֶּרַעַה לְמִסְחִי עַל נִהְרָא

וְעוֹלִימָתָהָּ מְהֻלָּכֵן עַל כִּיָּהּ נִהְרָא

וְחִזַּת יָת תְּבוּתָא בְּגוּ יַעֲרָא וְאוֹשֵׁטת

יָת אִמָּתָהּ וְנִסְבָּתָהּ:

לְרַחֵץ עַל הַיָּאֹר. סַרְסַר הַמִּקְרָא וּפְרִשְׁהוּ,

וְתִרְדַּד בַּת פִּרְעָה עַל הַיָּאֹר לְרַחוּץ בּוֹ: עַל

יָד הַיָּאֹר. אֲצִל הַיָּאֹר, כְּמוֹ רֹאז חֲלָקַת

יֹאב אֶל יָדֵי, וְהוּא לְשׁוֹן יָד מִמֶּשׁ, שִׁיד

הָאָדָם סְמוּכָה לוֹ. וְרַבּוּתֵינוּ דְרִשּׁוּ, הוֹלְכוֹת

לְשׁוֹן מִיתָה, כְּמוֹ הֵנָּה אֲנִכִּי הוֹלֵךְ לְמוֹת,

הוֹלְכוֹת לְמוֹת לְפִי שְׁמִיחוּ בָּהּ, וְהַכְּתוּב

מסייען, כי למה לנו לכתוב ונערוזיה

הולכות: את אמתה. את שפחתה.

ורבותינו דרשו לשון יד, אבל לפי דקדוק

לשון הקודש היה לו להנקד אמתה מ"ם

דגושה, והם דרשו את אמתה, את ידה

ונשתרבה אמתה אמות הרבה:

וּתְּפַתַּח וְתִרְאֶהוּ אֶת הַיָּלָד

וְהִנֵּה נֶעֱר בֶּכָה וְתַחֲמֹל עָלָיו

וְתֹאמַר מִי־לִדִּי הָעֶבְרִים זֶה:

וּפְתַחַת וַחֲזַת יָת רַבִּיא וְהָא עוֹלִימָא

בְּכִי וְחֶסֶת עָלוּהִי וְאַמֶּרֶת מִבְּנֵי יְהוּדָאִי

הוא דִּין:

ותפתח ותראהו. את מי ראתה, הילד, זהו

בשוטו. ומדרשו, שראתה עמו שכינה:

והנה נער בוכה. קולו כנער:

וְתֹאמַר אַחֲתוֹ אֵל בֵּית פִּרְעֹה

האלֵל וְקָרָאתִי לָךְ אִשָּׁה

מִיִּנְקָת מֶן הָעֲבָרִית וְתִינָק לָךְ

אֶת הַיֶּלֶד:

וַאֲמַרְתְּ אַחַתָּהּ לְבַת פַּרְעֹה הַאִיזִיל

וְאֶקְרִי לִיךָ אֶתְתָּא מִיִּנְקָתָא מִן

יְהוּדִיתָא וְתוֹנִיק לִיךָ יְת רַבִּיא:

מִן הַעֲבָרִיּוֹת. שֶׁחֲזִירָתוֹ עַל מִצְרִיּוֹת

הָרַבָּה לִיִּנְק וְלֹא יִנְק, לְפִי שֶׁהִיא עֲתִיד

לְדַבֵּר עִם הַשְּׂכִינָה:

ח וְתֹאמַר לָהּ בַּת פַּרְעֹה לְכִי

וְתֵלֶךְ הָעֲלָמָה וְתִקְרָא אֶת אִם

הַיֶּלֶד:

וַאֲמַרְתָּ לָהּ בֵּת פְּרָעָה אֵיזִילִי וְאִזְלַת

עוֹלָמָתָא וְקִנְרַת יְת אִמָּה דְרַבִּיא:

וּתְלַךְ הַעֲלָמָה. הִלְכָה בְּזִרְיֻזוֹת וְעֲלָמוֹת

בְּעָלָם:

ט וַתֹּאמֶר לָהּ בֵּת פְּרָעָה

הֵילִיכִי אֶת הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִינִקְהוּ

לִי וְאֲנִי אֶתֶּן אֶת שְׂכָרָךְ וְתִקַּח

הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנִּיקְהוּ:

וַאֲמַרְתָּ לָהּ בֵּת פְּרָעָה אוֹבִילִי יְת רַבִּיא

הִדִּין וְאוֹנְקִיָּהּ לִי וְאַנָּה אֶתֵּן יָת אֲגֶרְךָ

וְנִסִּיבַת אֶתְתָּא יָת רַבִּיא וְאוֹנְקָתָהּ:

הִלִּיכִי. נִתְנַבְּאָה וְלֹא יָדְעָה מָה נִתְנַבְּאָה,

הִי שְׁלִיכִי:

וַיִּגְדֵּל הַיֶּלֶד וַתִּבְּאֶהוּ לְבַת

פַּרְעֹה וַיְהִי לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא

שְׁמוֹ מִנְשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן

הַפְּתִיחַ מִנְשֶׁה:

וַרְבָּא רַבִּיא וְאִיתִיהָ לְבַת פַּרְעֹה וַהֲוָה

לָהּ לְבָר וְקָרַת שְׁמָהּ מִשָּׁה וְאָמַרְתָּ אֲרִי
מִן מֵיָא שְׁחָלְתָּהּ:

משיתהו. כתרגומו שחלתיה, והוא לשון
הוצאה בלשון ארמי, כמשחל בניתא
מחלבא, ובלשון עברי משיתהו, לשון
הסירותיו, כמו לא ימוש לא משו, כך
חברו מנחם. ואני אומר שאינו ממחברת
מש, וימוש, אלא מגזרת משה, ולשון
הוצאה הוא, וכן ימשני ממים רבים, שאלו
היה ממחברת מש, לא יתכן לומר
משיתהו אלא המישותיהו, כאשר יאמר

מן קם הקימותי, ומן שב השיבותי, ומן
 בא הביאותי, או משתיהו, כמו ומשתי את
 עון הארץ, אבל משיתי, אינו אלא מגזרת
 תיבה שפעל שלה מיוסד בה"א בסוף
 התיבה, כגון משה, בנה, עשה, צוה, פנה,
 כשיבא לומר בהם פעלתי, תבא היו"ד
 במקום ה"א, כמו עשיתי, בניתי, פניתי,
 צויתי:

שלישי

יא

ויהי

בִּימֵי הָהֵם וַיִּגְדַּל מֶלֶךְ וַיֵּצֵא
 אֶל אֶחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא
 אִישׁ מִצָּרִי מִכָּה אִישׁ עִבְרִי
 מֵאֶחָיו:

וְהָיָה בְּיוֹמֵי הָאֵנוּן וַרְבָּא מֶלֶךְ וַנִּפְק
 לְוֹת אֶחָוִי וַחֲזָא בְּפִלְחָנְהוֹן וַחֲזָא גִבֹּר
 מִצָּרִי מַחֵי לְגִבֹּר יְהוּדִי מֵאֶחָוִי:

ויגדל משה. והלא כבר כתב ויגדל הילד,
 א"ר יהודא בר"א הראשון לקומה והשני

לגדולה, שמינהו פרעה על ביתו: וירא
בסבלותם. נתן עיניו ולבו להיות מיצר
עליהם: איש מצרי. נוגש היה, ממונה על
שוטרי ישראל, והיה מעמידם מקרות
הגבר למלאכתם: מכה איש עברי.
מלקהו ורודהו. ובעלה של שלומית בת
דברי היה, ונתן עיניו בה, ובלילה העמידו
והוציאו מביתו, והוא חזר ונכנס לבית ובא
על אשתו, כסבורה שהוא בעלה, וחזר
האיש לביתו והרגיש בדבר, וכשראה אותו
מצרי שהרגיש בדבר, היה מכהו ורודהו

כל היום:

יב ויפן כה וכה וירא כי אין

איש ויד את המצרי ויטמנהו

בחוץ:

ואתפני לקא ולכא וחזא ארי לית

גברא ומחא ית מצראה וטמנה בחלא:

ויפן כה וכה. ראה מה עשה לו בבית ומה

עשה לו בשדה. ולפי פשוטו כמשמעו:

וירא כי אין איש. שאין איש עתיד לצאת

ממנו שיתגייר:

יִגְוִיצָא בִּיּוֹם הַשְּׁנִי וְהִנֵּה שְׁנִי

אֲנָשִׁים עֲבָרִים נִצִּים וַיֹּאמֶר

לְרָשָׁע לָמָּה תִּכָּה רַעְיָךְ:

וּנְפִק בְּיוֹמָא תְּנִינָא וְהָא תִּרִין גְּבָרִין

יְהוּדָאִין נָצַן וַאֲמַר לְחִיבָא לָמָּה אַתָּה

מַחֵי לְחִבְרָךְ:

שְׁנֵי אַנְשִׁים עֲבָרִים. דָּתָן וַאֲבִירָם הֵם,

שֶׁהוֹתִירוּ מִן הַמֶּן: נִצִּים. מְרִיבִים: לָמָּה

תִּכָּה. אַע"פ שֶׁלֹּא הִכְהוּ, נִקְרָא רַשָּׁע

בהרמת יד: רעד. רשע כמותד:

יד וַיֹּאמֶר מִי שָׂמָךְ לְאִישׁ שֵׁר

וְשֹׁפֵט עָלֵינוּ הֲלֹהֵינוּ אֶתָּה

אֹמֵר כֹּאֲשֶׁר הָרַגְתָּ אֶת

הַמִּצְרִי וַיִּירָא מִנָּשָׂה וַיֹּאמֶר

אֲכִן נֹדַע הֲדָבָר:

וַאֲמַר מִן שׁוֹיֵךְ לְגִבּוֹר רַב וְדִין עֲלָנָא

הֲלִמְקַטְלִי אַתָּה אֹמֵר כִּמָּא דְקַטְלָתָ יֵת

מִצְרָאָה וְדַחִיל מִנָּשָׂה וַאֲמַר בְּקוֹשְׁטָא

אַתִּידַע פֶּתִגְמָא:

מי שמך לאיש. והרי עודך נער:
הלהרגני אתה אומר. מכאן אנו למדים
שהרגו בשם המפורש: ויירא משה.
כפשוטו. ומדרשו, דאג לו על שראא
בישראל רשעים דילטורין, אמר, מעתה
שמא אינם ראויין להגאל: אכן נודע
הדבר. כמשמעו. ומדרשו, נודע לי הדבר
שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל
שבעים אומות להיות נרדים בעבודת פוך,
אבל רואה אני שהם ראויים לכך:

טו וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת הַדָּבָר

הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לַהֲרֹג אֶת מֹשֶׁה

וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה

וַיָּשָׁב בְּאֶרֶץ מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל

הַבְּאֵר:

וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה יֵת פֶּתַח מַא הַדִּין וַיִּבְעַא

לְמַקְטֹל יֵת מֹשֶׁה וְעַרְק מֹשֶׁה מִן קֶדֶם

פַּרְעֹה וַיֵּתִיב בְּאֶרְעָא דְּמִדְיָן וַיֵּתִיב עַל

בִּירָא:

וישמע פרעה. הם הלשינו עליו: ויבקש
 להרוג את משה. מסרו לקוסטניר להרגו
 ולא שלטה בו החרב, הוא שאמר משה,
 ויצילני מחרב פרעה: וישב בארץ מדין.
 נתעבב שם, כמו וישב יעקב: וישב על
 הבאר. למד מיעקב שנזדווג לו זוגו על
 הבאר:

טז וְלִכְהֵן מִדִּין שָׁבַע בָּנוֹת
 וְתַבְאֵנָה וְתִדְלָנָה וְתַמְלָאנָה
 אֶת הָרֶחֱטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן

אַבִּיהֶן:

וְלִרְבָּא דְּמִדִּין שְׁבַע בְּנֵן וְאַתָּא

וְדִלָּא וּמִלָּא יֵת רַהֲטִיא לֹא־שְׁקָא

עֲנָא דְּאַבוּהֶן:

וּלְכַהֵן מִדִּין. רַב שְׁבַהֵן, וּפִירֵשׁ לוֹ

מַעֲבֹדַת אֱלִילִים וְנִידוּהוּ מֵאַצְלָם: אֵת

הִרְהִטִים. אֵת בְּרִיכוֹת מְרוֹצוֹת הַמֵּים

הַעֲשׂוֹיֹת בְּאַרְץ:

יִזְוִיבֵאוּ הָרַעִים וְיִגְרֵשׁוּם וְיִקָּם

מִנְשָׁה וַיִּזְשַׁעַן וַיִּשְׁקֶן אֶת

צִאֲנָם:

וְאֶתֹו רָעִיא וּמִרְדּוֹנוֹן וְקָם מִנְשָׁה

וּפָרְקֵנוֹן וַאֲשֻׁקִי יֵת עֲנִיָּהֶן:

וַיִּגְרֶשׁוּם. מִפְּנֵי הַנִּידוּי:

יח וְתִבְאֲנָה אֶל רְעוּיָאֵל אֲבִיָּהֶן

וַיֹּאמְרוּ מִדּוּעַ מִתְּרִתָּן בֵּא

הַיּוֹם:

וְאֶתְאָה לֹוֹת רְעוּיָאֵל אֲבוּיָהֶן וַאֲמַר מָה

דִּין אוֹחִיתוֹן לְמִיתִי יוֹמָא דִּין:

יט וְתֹאמַרְןָ אִישׁ מִצָּרִי

הַצִּילָנוּ מִיַּד הָרָעִים וְגַם דָּלָה

דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁקֵן אֶת הַצָּאן:

וְאִמְרָא גְבֵרָא מִצָּרָאָה שׁוֹבְנָא מִיַּד

רַעֲיָא וְאַף מִדָּלָא דָּלָא לָנָא וַאֲשֻׁקִי יֵת

עֲנָא:

כ וַיֹּאמֶר אֵל בְּנֹתָיו וְאִין לָמָּה

זֶה עֲזַבְתֶּן אֶת הָאִישׁ קָרְאֵן לוֹ

וַיֹּאכַל לֶחֶם:

**וַאֲמַר לְבַנְתֶּיהָ וְאֵן הוּא לְמָא דְנָן
שְׂבִקְתִּין יְת גְּבֻרָא קָרָן לָהּ וַיִּכּוֹל
לְחֶמָּא:**

**למה זה עזבתן. הכיר בו שהוא מזרעו
של יעקב, שהמים עולים לקראתו: ויאכל
לחם. שמא ישא אחת מכם, כמה דאת
אמר כי אם הלחם אשר הוא אוכל:**

בא ויִזְאֵל מִנְּשָׂה לְשֹׁבֶת אֶת

הָאִישׁ וַיֵּתֶן אֶת צְפוּרָה בָּתוֹ
לְמִשָּׁה:

וַצַּבִּי מִשָּׁה לְמִיתָב עִם גְּבָרָא וַיְהִיב יֵת
צְפוּרָה בְּרִיתָהּ לְמִשָּׁה:

וַיִּזְאֵל. כְּתִרְגוּמוֹ, וְדוּמָה לוֹ הוּא כֹל נָא וְלִין,
וְלוֹ הוּא לָנוּ, הוּא כֹלֵתִי לְדָבָר. וּמִדְרֵשׁוֹ לְשׁוֹן
אֵלֶּה, נִשְׁבַּע לוֹ שֶׁלֹּא יִזּוּז מִמִּדִּין כִּי אִם
בְּרֵשׁוֹתָיו:

כִּב וַיֵּתֶלֶד בֵּין וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ

גִּרְשָׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי

בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה: (פ)

וַיֵּלֶדֶת בֶּרֶךְ וַקָּרָא יֵת שְׁמָהּ גִּרְשָׁם אֲרִי

אָמַר דִּיר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נִכְרָאָה:

כג וַיְהִי בַּיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם

וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאֲנָחוּ בְנֵי

יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבָדָה וַיִּזְעֲקוּ

וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן

הָעֲבָדָה:

וְהָיָה בְּיוֹמֵי אֲסִיּוֹתָא הָאֵלֹנִן וּמִית
מֶלֶךְ דְּמִצְרַיִם וְאַתְנָחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן
פְּלִחְנָא דְהָיָה קִישִׁי עַל־הוֹן וְזַעֲיָקוּ
וְסִלְיָקָת קַבְלָתְהוֹן לְקַדָּם יְיָ מִן פְּלִחְנָא:
וַיְהִי בִּימֵי הָרַבִּים הָאֵם. שְׁהִיָּה מֹשֶׁה גֵר
בְּמִדְיָן, וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהוֹצֵרְכוּ יִשְׂרָאֵל
לְתַשׁוּעָה, וּמֹשֶׁה הָיָה רוֹעֶה זִגְוֹ וּבָאת
תַּשׁוּעָה עַל יָדוֹ, וּלְכַךְ נִסְמְכוּ פִּרְשִׁיּוֹת
הַלְלוּ: וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם. נִצְטַרְעַ, וְהָיָה
שׁוֹחֵט תִּינוּקוֹת יִשְׂרָאֵל וְרוֹחֵץ בַּדָּמָם:

כד וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם
 וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת
 אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב:
 וַיִּשְׁמִיעַ קָדֶם יי יֵת קִבְּלָתָהוֹן וּדְכִיר יי
 יֵת קִימָה דְּעָם אַבְרָהָם דְּעָם יִצְחָק
 וּדְעָם יַעֲקֹב:

נאקתם. צעקתם, וכן מעיר מתים ינאקו:
 את בריתו את אברהם. עם אברהם:

כה וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: (ס)

וַגְּלִי קָדָם יְיָ שְׁעַבְדָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל

וְאָמַר בְּמִימְרָה לְמַפְרָקְהוֹן יְיָ:

וַיֵּדַע אֱלֹהִים. נָתַן עֲלֵיהֶם לֵב וְלֹא הֶעֱלִים

עֵינָיו:

שמות פרק ג

א רַב־יָעִי וּמִנְשָׁה הָיָה

רָעָה אֶת צֹאן יִתְרוֹ חֹתָנוּ כְּהֵן

מִדִּין וַיִּנְהַג אֶת הַצֵּאן אַחֵר
הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל הַר הָאֱלֹהִים
חֹרֶבָה:

וּמִשֶּׁה הָיָה רָעִי יְתַעֲנֵא דִיתְרוֹ חֲמוּהִי
רָבֵא דְמִדִּין וְדַבֵּר יְתַעֲנֵא לְבַתָּר שְׁפֹר
רָעִיא לְמִדְבָּרָא וְאַתָּא לְטוֹרָא דְאַתְגְּלִי
עֲלוּהִי יִקְרָא דִי לְחֹרֶב:

אַחֵר הַמִּדְבָּר. לְהִתְרַחֵק מִן הַגִּזְלָה, שֶׁלֹּא
יִרְעוּ בַשָּׂדוֹת אַחֲרֵיהֶם: אֶל הַר הָאֱלֹהִים. עַל

שם העתיד:

ב וַיֵּרָא מֶלֶךְ יְהוָה אֵלָיו

בְּלִבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנָה וַיֵּרָא

וְהִנֵּה הַסֵּנָה בָּעֵר בָּאֵשׁ וְהַסֵּנָה

אֵינָנו אֹכֵל:

וְאַתְּגִלִּי מֶלֶךְ דִּי לָהּ בְּשִׁלְהוּבִית

אַשְׁתָּא מְגוֹ אֲסִנָּא וְחִזָּא וְהָא אֲסִנָּא

בָּעֵר בְּאַשְׁתָּא וְאֲסִנָּא לִיתוּהִי מִתְּאַכִּיל:

בלבבת אש. בשלהבת אש לבו של אש,

כמו לב השמים, בלב האלה, ואל תתמה
 על התי"ו, שיש לנו כיוצא בו, מה אמולה
 לבתך: מתוך הסנה. ולא אילן אחר,
 משום עמו אנכי בצרה: אכל. נאכל, כמו
 לא עבד בה, אשר לקח משם:

וַיֹּאמֶר מִלְּשָׁה אֲסָרָה נָא
 וְאַרְאֶה אֶת הַמַּרְאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה
 מִדֹּעַ לֹא יִבְעַר הַסֵּנֶה:

וַאֲמַר מִלְּשָׁה אֶתִּפְנֵי כֶּעַן וְאַחֲזִי יָת
 חֲזוֹנָא רַבָּא הִדִּין מָא דִּין לָא מְתוּקָד

אֲסַנָּא:

אסורה נא. אסורה מכאן להתקרב שם:

ד וַיִּרְא יְהוָה כִּי סָר לְרֵאוֹת

וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ

הַסֵּנֶה וַיֹּאמֶר מִנְּשָׁה מִנְּשָׁה

וַיֹּאמֶר הִנְנִי:

וַחֲזָא יי אֲרִי אֶת־פָּנַי לְמַחֲזִי וַיִּקְרָא לָהּ

יי מִגּוֹ אֲסַנָּא וַאֲמַר מִנְּשָׁה מִנְּשָׁה וַאֲמַר

הָא אֲנִי:

ה וַיֹּאמֶר אֵל תִּקְרַב הֵלֶם שֶׁל

נִעְלִיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם

אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמָּת

כְּדֵשׁ הוּא:

וַאֲמַר לֹא תִקְרַב הֵלְכָא שְׂרִי סִינָךְ

מֵעַל רַגְלֶךָ אֲרִי אֲתָרָא דְאַתָּה קִאִים

עֲלוֹהֵי אֲתָר קְדִישׁ הוּא:

שֶׁל. שְׁלוֹף וְהוּצָא, כְּמוֹ וְנִשְׁלַח הַבְּרָזִל, כִּי

יִשְׁלַח זִיתָךְ: אֲדַמָּת קוֹדֵשׁ הוּא. הַמָּקוֹם:

וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָם
 אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק
 וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מִנְּשָׂה
 פָּנָיו כִּי יֵרָא מִהַבֵּיט אֶל
 הָאֱלֹהִים:

וַאֲמַר אֲנִי אֱלֹהֵי דָאָבוּךְ אֱלֹהֵי
 דָאָבְרָהֶם אֱלֹהֵי דִּיצְחָק וְאֱלֹהֵי דִּיעֲקֹב
 וְכַבְּשָׁנוֹן מִנְּשָׂה לְאַפּוּהֵי אַרִי דְחִיל
 מְלֶאסְתְּכֵלָא בְּצִית יִקְרָא דִּי:

וַיֹּאמֶר יְהוָה רְאֵה רָאִיתִי אֶת

עָנִי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת

צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נַגְשֵׁיוֹ

כִּי יִדְעֹתִי אֶת מַכְאֲבֵיוֹ:

וַאֲמַר יְיָ מִגֵּלָא גְּלִי קִדְמִי יֵת שְׁעָבוֹד

עַמִּי דִּי בְּמִצְרַיִם וְיֵת קַבְּלָתְהוֹן שְׁמִיעַ

קִדְמִי מִן קִדְם מַפְלַחֲיָהוֹן אֲרִי גְּלִי

קִדְמִי יֵת פִּיבִּיהוֹן:

כִּי יִדְעֹתִי אֶת מַכְאֲבֵיוֹ. כִּמוֹ וִידַע

אלהים, כלומר כי שמתי לב להתבונן
 ולדעת את מכאוביו, ולא העלמתי עיני
 ולא אאטום את אזני מצעקתם:

ח וְאַרְדּוֹ לְהַצִּילוֹ מִיַּד מַצָּרִים
 וְלַהֲעֲלֹתוֹ מִן הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל
 אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל אֶרֶץ
 זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל מְקוֹם
 הַפִּנְעָנִי וְהַחֲתִי וְהָאֱמֹרִי
 וְהַפְּרָזִי וְהַחֲחִי וְהַיְבוֹסִי:

וְאַתְּגִלִּיתִי לְשׁוֹבוֹתֶהוֹן מִיָּדָא דְּמִצְרָאִי
 וְלֹא־סְקוֹתֶהוֹן מִן אֶרֶעָא הֵהִיא לְאֶרֶעָא
 טָבָא וּפְתִיא לְאֶרֶעָא עֲבָדָא חֲלָב וְדָבֶשׁ
 לְאַתֵּר כְּנַעֲנָאִי וְחִתָּאִי וְאַמּוֹרָאִי וּפְרִזָּאִי
 וְחוּאִי וִיבוֹסָאִי:

ט וְעַתָּה הִנֵּה צִעֲקוֹת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם רֹאִיתִי
 אֶת הַלְחִין אֲשֶׁר מִצְרִים
 לְחֲצִים אֹתָם:

וּכְעַן הָא קְבִילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עָלַת
 קִדְמִי וְאַף גְּלִי קִדְמִי יְת דּוֹחֲקָא דִּי
 מִצְרָאִי דְחֻקִּין לְהוֹן:

י וְעַתָּה לָכָה וְאַשְׁלַחְךָ אֶל
 פַּרְעֹה וְהוֹצֵא אֶת עַמִּי בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:

וּכְעַן אֵיתָא וְאַשְׁלַחְנָךְ לִוְת פַּרְעֹה
 וְאַפִּיק יְת עַמִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:
 וְעַתָּה לָכָה וְאַשְׁלַחְךָ אֶל פַּרְעֹה. וְאִם

תאמר מה תועיל, והוצא את עמי, יועילו

דבר־יך ותוציאם משם:

יֹאמְרוּ מִנְּשָׁה אֶל הָאֱלֹהִים מִי

אֲנֹכִי כִי אֱלֹהֶיךָ אֶל פֶּרַעַה וְכִי

אֹרְצִיָּא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

מִמִּצְרַיִם:

וְאָמַר מִנְּשָׁה קִדְּםָּ יִי מִן אֲנָא אֲרִי אֲזִיל

לְּוֹת פֶּרַעַה וְאֲרִי אֲפִיק יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

מִמִּצְרַיִם:

מי אנכי. מה אני חשוב לדבר עם
 המלכים: וכי אוציא את בני ישראל. ואף
 אם חשוב אני, מה זכו ישראל שתעשה
 להם גם ואוציאם ממצרים:

יב וַיֹּאמֶר כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה
 לָךְ הָאוֹת כִּי אֶנֶכִּי שְׁלַחְתִּיךָ
 בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם
 תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר
 הַזֶּה:

וַאֲמַר אֲרִי יְהִי מִימְרֵי בְּסַעֲדָךְ וְדִין לָךְ
 אֶתָּא אֲרִי אֲנָא שְׁלַחְתָּךְ בְּאַפְקוּתָךְ יֵת
 עֲמָא מִמְצָרִים תְּפִלְחוּן קָדָם יִי עַל
 טוֹרָא הַדִּין:

וַיֹּאמֶר כִּי אֵהִיָּה עִמָּךְ. הַשִּׁיבוּ עַל רִאשׁוֹן
 רִאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן, שְׁאִמְרַת מִי
 אֲנִכִּי כִי אֲלַךְ אֶל פְּרַעְיָה, לֹא שְׁלַךְ הִיא, כִּי
 אִם מִשְׁלִי, כִּי אֵהִיָּה עִמָּךְ, וְזֶה הַמְרָאָה
 אֲשֶׁר רִאִיתָ בַּסֵּנָה, לָךְ הָאוֹת כִּי אֲנִכִּי
 שְׁלַחְתִּיךָ, וְתַצְלִיחַ בְּשִׁלְיָחֹתַי וּכְדָאִי אֲנִי

להציל, כאשר ראית הסנה עושה
שליחותי ואיננו אכל, כך תלך בשליחותי
ואינך ניזוק, וששאלת מה זכות יש
לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי
על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה
על ההר הזה לסוף שלשה חדשים שיצאו
מצרים. דבר אחר כי אהיה עמך, וזה
שתצליח בשליחותך, לך האות על
הבטחה אחרת שאני מבטיחך,
שכשתוציאם ממצרים תעבדון אותי על
ההר הזה, שתקבלו התורה עליו, והיא

הזכות העומדת לישראל. ודוגמת לשון
 זה מצינו, וזה לך האות אכול השנה ספיה
 וגו', מפלת סנחריב תהיה לך לאות על
 הבטחה אחרת, שארצכם חריבה מפירות
 ואני אברך הספידים:

יג וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ אֱלֹהֵי
 הַנָּה אֲנֹכִי בָא אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְאֶמְרָתִי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם
 שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם וְאָמְרוּ לִי מֶה
 שְׁמוֹ מָה אֶמַּר אֲלֵהֶם:

וַאֲמַר מֹשֶׁה קֹדֶם יִי הֵא אֲנִי אֲתִי לֹת

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוֹן אֱלֹהֵא

דַּאֲבֵה־תְּכוֹן שְׁלַח־נִי לֹתְכוֹן וַיִּמְרוֹן לִי

מָא שְׁמָה מָא אֲמַר לְהוֹן:

יָד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֵל מֹשֶׁה

אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה

תֹּאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה

שְׁלַח־נִי אֲלֵיכֶם:

וַאֲמַר יִי לְמֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה

וַאֲמַר כְּדָנָן תִּימַר לְבָנִי יִשְׂרָאֵל אֱהִיָּה
שְׁלַחֲנִי לְוֹתְכוֹן:

אֱהִיָּה אֲשֶׁר אֱהִיָּה. אֱהִיָּה עַמָּם בַּצָּרָה
זֹאת, אֲשֶׁר אֱהִיָּה עַמָּם בַּשְּׁעָבוֹד שֶׁאֵין
מַלְכוּיּוֹת, אֲמַר לְפָנָיו רַב־שׁ״ע מַה אֲנִי
מִזְכִּיר לָהֶם צָרָה אַחֲרֵת, דִּיּוֹם בַּצָּרָה זֶה,
אֲמַר לוֹ יִפָּה אֲמֵרָת, כֹּה תֹאמַר וְגו'.

טו וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֵל מִנְּשָׁה
כֹּה תֹאמַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי

אֲבָרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי

יַעֲקֹב שְׁלַח־נִי אֲלֵיכֶם זֶה שְׁמִי

לְעֹלָם וְזֶה זִכְרִי לְדֹר דֹּר:

וְאָמַר עוֹד יִי לְמִשָּׁה כְּדָנָן תִּימַר לְבָנִי

יִשְׂרָאֵל יִי אֱלֹהֵא דְאַבְהַתְכוֹן אֱלֹהֵהּ

דְּאַבְרָהָם אֱלֹהֵהּ דִּי־יִצְחָק וְאֱלֹהֵהּ דִּי־יַעֲקֹב

שְׁלַח־נִי לְוִתְכוֹן דִּין שְׁמִי לְעֹלָם וְדִין

דְּכָרְנִי לְכָל דָּר וְדָר:

זֶה שְׁמִי לְעֹלָם. חֲסֵד וִי"ן לֹא־מֵר,

העלימהו, שלא יקרא ככתבו: וזה זכרי.

למדו היאך נקרא, ובן דוד הוא אומר, ה'
שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור:

חמישי לך ואספת

את זקני ישראל ואמרת

אלהם יהוה אלהי אבותיכם

נראה אלי אלהי אברהם

יצחק ויעקב לאמר פקד

פְּקֹדֹתַי אֶתְכֶם וְאֵת הָעָשׂוּי
לְכֶם בְּמִצְרִים:

אֲזִיל וְתִכְנוּשׁ יָת סְבִי יִשְׂרָאֵל וְתִימָר
לְהוֹן יִי אֱלֹהָא דְאַבְהַתְכוֹן אֶתְגִּילִי לִי
אֱלֹהֵה דְאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לְמִימָר
מִדְּכָר דְּכִירָנָא יִתְכוֹן וְיֵת דְּאֶתְעַבַּד
לְכוֹן בְּמִצְרִים:

את זקני ישראל. מיוחדים לישיבה. ואם
תאמר זקנים סתם, היאך אפשר לו לאסוף
זקנים של ס' רבוא:

יֹאמַר אֵלֶּהָ אֶתְכֶם מֵעַנִי

מִצָּרִים אֵל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי

וְהַחֲתִי וְהָאֲמֹרִי וְהַפְּרָזִי וְהַחֲוִי

וְהַיְבוֹסִי אֵל אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב

וְדַבַּשׁ׃

וְאֹמְרִית אֲסִיק יִתְכוֹן מִשְׁעָבוֹד מִצָּרָאִי

לָאֲרֶע כְּנַעֲנָאִי וְחַתָּאִי וְאַמּוֹרָאִי וּפְרָזָאִי

וְחוּאִי וַיְבוֹסָאִי לָאֲרֶעָא עֲבָדָא חֶלֶב

וְדַבַּשׁ׃

יֵה וְשָׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וּבֹאֲתָ אֶתְּהָ

וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מֶלֶךְ מִצְרַיִם

וְאֶמְרָתָם אֵלֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי

הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עָלֵינוּ וְעַתָּה

נֵלְכָה נָא דְרֹךְ שְׁלֹשָׁת יָמִים

בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחָה לַיהוָה

אֱלֹהֵינוּ׃

וַיִּקְבְּלוּן לְמִימָרְךָ וַתֵּיתִי אֹתָם וְסָבִי

יִשְׂרָאֵל לְאוֹת מִלְכָּא דְּמִצְרַיִם וַתִּמְרוּן

לֵּה יִי אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי אֶתְקָרִי עֲלֵנָא

וְכַעַן נִזִּיל כְּעַן מִהֲלָךְ תִּלְתָּא יוֹמִין

בְּמַדְבָּרָא וְנִדְבַח קָדָם יִי אֱלֹהֵנָא:

וּשְׁמַעוּ לְקוֹלְךָ. מֵאֲלֵיהֶם, מִכִּיּוֹן שְׁתֹּאמַר

לָהֶם לְשׁוֹן זֶה יִשְׁמַעוּ לְקוֹלְךָ, שֶׁכֶּבֶד סִימָן

זֶה מִסּוּר בִּידָם מִיַּעֲקֹב וּמִיּוֹסֵף שֶׁבִלְשׁוֹן זֶה

הֵם נִגְאָלִים, יַעֲקֹב אָמַר לָהֶם וְאֱלֹהִים פִּקּוּד

יִפְקּוּד אֶתְכֶם, יוֹסֵף אָמַר לָהֶם פִּקּוּד יִפְקּוּד

אֱלֹהִים אֶתְכֶם: נִקְרָה עֲלֵינוּ. לְשׁוֹן מִקְרָה,

וְכֵן וִיקָר אֱלֹהִים, וְאֲנֹכִי אִקְרָה כֹּה, אֵהֵא

נִקְרָה מֵאֲתוֹ הַלּוּם:

יֵט וְאַנִי יִדְעָתִי כִּי לֹא יִתֵּן

אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהַלֵּךְ וְלֹא

בִּיד חֲזָקָה:

וְקִדְמִי גְלִי אֲרִי לֹא יִשְׁבּוֹק יִתְכוּן

מִלְכָּא דְּמִצְרַיִם לְמִיזֵל וְלֹא מִן קֶדֶם

דְּחִילָה תִּקְיָה:

לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך. אם אין אני

מראה לוי ידי החזקה, כלומר כל עוד שאין

אני מודיעו ידי החזקה לא יתן אתכם

להלוך: לא יתן. לא ישבוק, כמו על כן לא

נתתיך, לא נתנו אלהים להרע עמדי, וכלן
 לשון נתינה הם. וי"מ ולא ביד חזקה. ולא
 בשביל שידו חזקה כי מאז אשלח את ידי
 והכיתי את מצרים וגו' ומתרגמינן אותו
 ולא מן קדם דחילה תקיף. משמו של רבי
 יעקב ברבי מנחם נאמר לי:

כִּי וְשִׁלַּחְתִּי אֶת יְדֵי וְהִכִּיתִי אֶת
 מִצְרַיִם בְּכֹל נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר
 אֶעֱשֶׂה בְּקֶרְבוֹ וְאַחֲרֵי כֵן
 יִשְׁלַח אֶתְכֶם:

וְאַשְׁלַח פֶּזֶן יָד מִחַת גְּבִרְתִּי וְאַמְחִי יָד

מִצָּרָאִי בְּכָל פְּרָשׁוֹתַי דִּי אֶעֱבֹד

בִּינִיחוֹן וּבִתָּר כֵּן יִשְׁלַח יִתְכוּן:

כא וְנָתַתִּי אֶת חֵן הָעָם הַזֶּה

בְּעֵינַי מִצָּרִים וְהָיָה כִּי תֵלְכוּן

לֹא תֵלְכוּ רִיקָם:

וְאַתֶּן יָד עֲמָא הָדִין לְרַחֲמִין בְּעֵינַי

מִצָּרָאִי וִיְהִי אֲרִי תִהְיוּן לֹא תִהְיוּן

רִיקָנִין:

כב וְשֹׂאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכָּנָתָה

וּמִגֶּרֶת בֵּיתָה כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי

זָהָב וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְתָם עַל

בְּנֵיכֶם וְעַל בָּנֹתֵיכֶם וְנִצְלָתָם

אֶת מִצָּרִים:

וְתִשָּׂא אֶתָּא מִשְׁבַּבָּתָה וּמִקְרִיבַת

בֵּיתָה מָנִין דְּכֶסֶף וּמָנִין דְּזָהָב וְלְבוּשֵׁין

וְתִשׁוּן עַל בְּנֵיכֶן וְעַל בָּנֹתֵיכֶן

וְתִרְוֶקְנוּן יְת מִצָּרִים:

ומגרת ביתה. מאותה שהיא גרה אתה בבית:
ונצלתם. כתרגומו ותרזקנון, זכך וינצלו את
מצרים, ויתנצלו בני ישראל את עדים,
זהנו"ן בו יסוד. ומנחם חברו במחברת
צד"י, עם ויצל אלהים את מקנה אביכם,
אשר הציל אלהים מאבינו, ולא יאמנו
דבריו, כי אם לא היתה הנו"ן יסוד והיא
נקודה בחיר"ק, לא תהא משמשת בלשון
ופעלתם, אלא בלשון ונפעלתם, כמו
ונסחתם מן האדמה, ונתתם ביד אויב,
ונגפתם לפני אויביכם, ונתכתם בתוכה,

ואמרתם נצלנו, לשון נפעלנו, וכל נו"ן
שהיא באה בתיבה לפרקים, ונופלת
ממנה, כנו"ן של נוגף, נושא, נותן, נושך,
כשהיא מדברת לשון ופעלתם, תנקד
בשו"א בחטף, כגון ונשאתם את אביכם,
ונתתם להם את ארץ הגלעד, ונמלתם את
בשר ערלתכם. לכן אני אומר, שיזאת
הנקודה בחיר"ק מן היסוד היא, ויסוד שם
דבר נצול, והוא מן הלשונות הכבדים,
כמו דבור, כפור, למוד, כשידבר בלשון
ופעלתם ינקד בחיר"ק, כמו ודברתם אל

הסלע, וכפרתם את הבית, ולמדתם אותם

את בניכם:

שמות פרק ד

א וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא

יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי

כִּי יֹאמְרוּ לֹא נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ

יְהוָה:

וְאַתִּיב מֹשֶׁה וַאֲמַר וְהָאֵל לֹא יִהְיֶהנִי לִי

וְלֹא יִקְבְּלוּן מִנִּי אֲרִי יִמְרוֹן לֹא

אֶתְגַּלֵּי לָךְ יְיָ:

ב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהוָה (מִזָּה) מֶה

זֶה בְּיָדְךָ וַיֹּאמֶר מִטָּה:

וַאֲמַר לָהּ יְיָ מָה דִּין בְּיָדְךָ וַאֲמַר

חֹטְאָה:

מִזָּה בִּידְךָ. לִכְךָ נִכְתָּב תִּיבָה אַחַת לְדְרוֹשׁ,

מִזָּה שֶׁבִּידְךָ אַתָּה חַיִּיב לְלִקּוֹת, שְׁחַשְׁדַּת

בְּכַשְׂרִים. וּפְשׁוּטוֹ, כְּאִדָּם שֶׁאֹמֵר לְחַבִּירוֹ,

מִוֹדָה אַתָּה שֶׁזֶּזוֹ שֶׁלְּפָנֶיךָ אֲבֵן הִיא, אֹמֵר

לֹא הֵן, אֹמֵר לֹא הִרֵינִי עוֹשֶׂה אוֹתָהּ עֵץ:

ג וַיֹּאמֶר הֲשִׁלֵּכֶהוּ אֶרְצָה

וַיִּשְׁלַכֵּהוּ אֶרְצָה וַיְהִי לְנַחֲשׁ

וַיָּנָם מִנְּשָׁה מִפָּנָיו:

וַיֹּאמֶר רְמִיָּה לְאֶרְעָא וּרְמָהּ לְאֶרְעָא

וַהֲוֶה לְחַי וְעֶרַק מִנְּשָׁה מִן קֶדְמוֹתֶיהָ:

וַיְהִי לְנַחֲשׁ. רמז לו שסיפר לשון הרע על

ישראל באומרו לא יאמינו לי, ותפש

אומנתו של נחש:

ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מִנְּשָׁה שְׁלַח

יִדְךָ וְאַחֲזֵ בְּזַנְבוֹ וַיִּשְׁלַח יְדוֹ

וַיַּחֲזֵק בּוֹ וַיְהִי לְמַטָּה בְּכַפּוֹ:

וַאֲמַר יִי לְמִשָּׁה אוֹשֵׁט יְדְךָ וְאַחֲזֵ

בְּזַנְבָּהּ וְאוֹשֵׁיט יְדָהּ וְאַתְּקֶה בָּהּ וְהָוָה

לְחוּטְרָא בִּידָהּ:

ויחזק בו. לשון אחיזה הוא, והרבה יש

במקרא, ויחזיקו האנשים בידו, והחזיקה

במבושיו, והחזקתי בזקנו, כל לשון חזוק

הדבוק לבי"ת, לשון אחיזה הוא:

ה לְמַעַן יִאֲמִינּוּ כִּי נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ

יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי

אֲבֹרָהֶם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי

יַעֲקֹב:

בְּדִיל דִּיהֲמִנּוֹן אֲרִי אֶתְגַּלִּי לָךְ יִי

אֱלֹהֵא דְאַבְהֶתְהוֹן אֱלֹהֵה דְאַבְרָהָם

אֱלֹהֵה דִּי־צִחָק וְאֱלֹהֵה דִּי־עֲקֹב:

וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הָבֵא נָא

יָדְךָ בְּחֵיקְךָ וַיֵּבֵא יָדוֹ בְּחֵיקוֹ

וַיִּזְצֹאָהּ וְהִנֵּה יָדוֹ מִצִּירְעַת

כַּשְׁלָג:

וַאֲמַר יְיָ לֵה עוֹד אֶעֱלֶה כְּעֵן יֶדְךָ

בְּעֶטְפְּךָ וְאֶעֱלֶה יְדֶהּ בְּעֶטְפָּהּ וְאֶפְקֶה

וְהִיא יְדֶהּ חוֹרָא כְּתִלְגָּא:

מִצּוֹרֶעַת כְּשִׁלָּג. דְּרֵךְ צִרְעָתָ לְהִיּוֹת לְבָנָה,

אִם בַּהֲרַת לְבָנָה הִיא, אִף בָּאוֹת זֶה רִמְזָ לָהּ

שֶׁלְשׁוֹן הָרַע סִיפֵר בְּאוֹמְרוֹ לֹא יֵאֱמִינוּ לִי,

לְפִיכָךְ הִלְקָהּ בְּצִרְעָתָ, כִּמּוֹ שֶׁלְקָתָה מֵרִים

עַל לְשׁוֹן הָרַע:

וַיֹּאמֶר הָשִׁב יֶדְךָ אֶל חֵיקְךָ

וַיָּשָׁב יָדוֹ אֶל חֵיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ

מֵחֵיקוֹ וְהִנֵּה שָׁבָה כְּבָשָׂרוֹ:

וַאֲמַר אֲתִיב יָדְךָ לְעֵטְפֶךָ וְאֲתִיב יָדָהּ

לְעֵטְפָהּ וְאֶפְקָה מֵעֵטְפָהּ וְהִיא תִּבֶּת הָיוֹת

כְּבָשָׂרָה:

וַיּוֹצִיאהּ מֵחֵיקוֹ וְהִנֵּה שָׁבָה זָגוֹ. מִכֹּאן,

שִׁמְדָה טוֹבָה מִמָּהֳרָת לְבֹא מִמָּדָת

פּוֹרְעֵנִיּוֹת, שֶׁהִרִי בִּרְאשׁוֹנָה לֹא נֹאמַר

מֵחֵיקוֹ:

חֲוָהִיָּה אִם לֹא יִאֲמִינּוּ לָךְ וְלֹא

יִשְׁמְעוּ לְקוֹל הָאֵת הַרְאֵשׁוֹן

וְהַאֲמִינוּ לְקוֹל הָאֵת הַאֲחֵרוֹן:

וַיְהִי אִם לֹא יִהְיֶה לָךְ וְלֹא יִקְבְּלוּן

לְקוֹל אֶתָּא קִדְמָאָה וַיִּהְיֶה לָךְ לְקוֹל אֶתָּא

בְּתֵרָאָה:

וְהַאֲמִינוּ לְקוֹל הָאֵת הַאֲחֵרוֹן. מִשְׁתַּאמֵּר

לָהֶם בְּשִׁבְלָכֶם לְקִיתִי עַל שִׁסְפֵּרְתִּי

עֲלֵיכֶם לְשׁוֹן הָרַע, יֹאמִינוּ לָךְ, שִׁכְבֵּר

לְמַדּוֹ בְּכֹךְ שֶׁהַמִּזְדוּגִין לְהָרַע לָהֶם לִזְקִים

בְּנִגְעִים, כְּגוֹן פִּרְעָה וְאַבִּימֶלֶךְ בְּשִׁבְלִי

שרה:

ט וְהָיָה אִם לֹא יֵאֱמִינוּ גַם

לְשָׁנִי הָאֵתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא

יִשְׁמְעוּן לְקֹלִי וְלִקְחֹת מִמִּימִי

הַיָּאֵר וְשִׁפְכֹת הַיִּבְשָׁה וְהָיוּ

הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן הַיָּאֵר

וְהָיוּ לָדָם בַּיִּבְשָׁת:

וַיְהִי אִם לֹא יִהְיֶה מִנוּן אֶף לְתָרִין אֲתִיא

הָאֵלֶּיךָ וְלֹא יִקְבְּלוּן מִנְּךָ וְתִסַּב מִמֶּיךָ

דְּבִנְהָרָא וְתִשּׁוּד לִיבְשֶׁתָּא וִיהוֹן מִיָּא

דִּי תִסַּב מִן נִהָרָא וִיהוֹן לְדִמָּא

בִּיבְשֶׁתָּא:

וּלְקַחַת מִמִּימֵי הַיָּאֹר. רִמְזָא לְהֵם שְׂבִמְכָה

רִאשׁוֹנָה נִפְרַע מֵאֲלֵהוֹתָם, וְהִיז הַמִּים

וְגו'. וְהִיז, וְהִיז, שְׁנֵי פַעֲמִים, נִרְאָה בְּעֵינֵי,

אֲלוֹ נֹאמַר וְהִיז הַמִּים אֲשֶׁר תִּקַּח מִן הַיָּאֹר

לְדָם בִּיבֶשֶׁת, שׁוֹמַע אֲנִי שְׂבִידוֹ הֵם

נִהְפָּכִים לְדָם, וְאִז כְּשִׁירְדוֹ לְאֶרֶץ יִהְיֶה

בְּהוֹיִיתָן, אֲבָל עֲכָשִׂיו מִלְּמַדְנוּ, שְׁלֹא יִהְיֶה

דם עד שיהיו ביבשת:

וַיֹּאמֶר מִשָּׁה אֶל יְהוָה בִּי

אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי

גַּם מִתְמוּל גַּם מִשְׁלֹשׁ גַּם

מֵאֵז דְּבָרְךָ אֶל עַבְדְּךָ כִּי כְבֹד

פָּה וְכְבֹד לְשׁוֹן אֲנֹכִי:

וַאֲמַר מִשָּׁה קִדָּם יִי בְּבָעוּ יִי לֹא גִבֹר

דְּמִלּוּל אֲנִי אֶף מִתְמָלִי אֶף מִדְּקֻמוּהִי

אֶף מֵעֵדֶן דְּמִלְלָתָא עִם עַבְדְּךָ אֲרִי

יִקִּיר מִמֶּלֶל וְעִמִּיק לִישָׁן אֲנִי:

**גם מתמול וגו'. למדנו שכל שבעה ימים
היה הקב"ה מפתה את משה בסנה לילך
בשליחותו, מתמול שלשום מאז דברך
הרי שלשה, ושלשה גמין רבויין הם, הרי
ששה, והוא היה עומד ביום הז' כשאמר
לו זאת, עוד שלח נא ביד תשלח, עד
שחרה בו וקבל עליו. וכל זה, שלא היה
רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה
גדול הימנו, ונביא היה, שנאמר הנגלה
נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים,**

הוא אהרן, וכן ואודע להם בארץ מצרים
 וגו' ואומר אליהם איש שקוצי עיניו
 השליכו, ואותה נבואה לאהרן נאמרה:
 כבד פה. בכבידות אני מדבר, ובלשון
 לע"ז בלב"ו:

יֹא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי מִי שֵׁם
 פֶּה לְאָדָם אֹו מִי יֵשׁוּם אֱלֹם
 אֹו חֵרֶשׁ אֹו פִקֵּחַ אֹו עֵוֶר הֵלֵא
 אֲנֹכִי יְהוָה:

וַאֲמַר יִי לָה מִן שׁוֹי פּוֹמָא לְאַנְשָׁא אֹו

מִן שׁוֹי אֶלְמָא אוֹ חֲרָשָׁא אוֹ פְּקָחָא אוֹ

עוֹיָרָא הֵלֵא אֲנָא יִי:

מִי שֵׁם פֶּה וְגו'. מִי לְמַדֵּךְ לְדַבֵּר בְּשֵׁהִיית

נְדוּן לְפָנֵי פִרְעָה עַל הַמִּצְרִי: אוֹ מִי יִשּׁוּם

אֲלֵם. מִי עָשָׂה פִרְעָה אֲלֵם שְׁלֵא נְתַאמֵץ

בַּמִּצּוֹת הָרִיגְתָּךְ, וְאֵת מִשְׁרַתִּיו חֲרָשִׁים

שְׁלֵא שִׁמְעוּ בְּצוּזוֹתוֹ עֲלֶיךָ, וְלֹא סִפְקִלְטוּרִין

הַהוֹרְגִים מִי עָשָׂאם עוֹזְרִים, שְׁלֵא רְאוּ

בְּשִׁבְרַחַת מִן הַבִּימָה וְנִמְלֻטָּת: הֲלֵא אֲנִכִּי.

שְׁשִׁמִּי ה' עָשִׂיתִי כָל זֹאת:

יב וְעַתָּה לֵךְ וְאַנְכִי אֶהְיֶה עִם

פִּיךָ וְחֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תְּדַבֵּר׃

וְכַעַן אֲזִיל וּמִימְרֵי יְהוָה עִם פִּוְמְךָ

וְאַל־פֶּנֶךָ דִּי תַמְלִל׃

יג וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח נָא

בְּיָדְךָ תְּשִׁלַּח׃

וַיֹּאמֶר בְּבָעוּ יְיָ שְׁלַח כָּעַן בְּיָד מִן

דְּכָשֶׁר דִּתְשִׁלַּח׃

ביד תשלח. ביד מי שאתה רגיל לשלוח

והוא אהרן. דבר אחר, ביד אחר שתרצה
 לשלוח, שאין סופי להכניסם לארץ
 ולהיות גואלם לעתיד, יש לך שלוחים
 הרבה:

יד וַיַּחַר אֶף יְהוָה בְּמִנְשָׁה
 וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶחָדָן אָחִיךָ הֲלֹאִי
 יִדְעָתִי כִּי דָבָר יִדְבֹּר הוּא וְגַם
 הִנֵּה הוּא יֵצֵא לְקַרְאֲתְךָ וְרֹאֶךָ
 וְשָׂמַח בְּלְבוֹ:

וְתִקֶּיף רוּגְזָא דִּי בְּמִשָּׁה וְאִמַּר הֲלֹא
 אַהֲרֹן אַחֲוֵךְ לוֹאֵי גִלֵּי קִדְמֵי אֲרִי
 מִלָּלֹא יִמְלִל הוּא וְאַף הָא הוּא נִפְק
 לְקִדְמוֹתְךָ וְיַחְזֹנְךָ וְיַיְחֲדֵי בְּלִבָּהּ:

ויחר אף. רבי יהושע בן קרחה אומר, כל
 חרון אף שבתורה נאמר בו רושם, וזה לא
 נאמר בו רושם, ולא מצינו שבא עונש על
 ידי אותו חרון, אמר לו רבי יוסי אף בזו
 נאמר בו רושם, הלא אהרן אחיך הלוי,
 שהיה עתיד להיות לוי ולא כהן, והכהונה

הייתי אומר לצאת ממך, מעתה לא יהיה
 בן, אלא הוא יהיה כהן ואתה הלוי,
 שנאמר ומשה איש האלהים בניו יקראו
 על שבט הלוי: הנה הוא יצא לקראתך.
 כשתלך למצרים: וראך ושמה בלבן. לא
 כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה
 עולה לגדולה, ומשם זכה אהרן לעדי
 החשן הנתון על הלב:

טו וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו וְשִׁמַּתָּ אֶת
 הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאַנְכִי אֶהְיֶה

עִם פִּידָּ וְעִם פִּיהוּ וְחֹרִיתִי

אֶתְכֶם אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:

וְתַמְלִל עֲמָה וְתַשׁוּי יֵת פֶּתַגְמִיא

בְּפֹמָה וּמִימָרִי יְהִי עִם פּוּמָךְ וְעִם

פֹּמָה וְאֵלֶיךָ יִתְכוּן יֵת דִּי תַעֲבֹדוּן:

מִזְוֶדְבָּר הוּא לָךְ אֶל הָעָם וְהָיָה

הוּא יִהְיֶה לָךְ לְפָה וְאַתָּה

תִּהְיֶה לוֹ לְאֱלֹהִים:

וּמִמְלִל הוּא לָךְ לְעַמָּא וְיְהִי הוּא יְהִי

לָךְ לְמִתְרַגְמָן וְאַתָּה תִּהְיֶה לָּהּ לְרֹב:

וְדָבַר הוּא לָךְ. בְּשִׁבְלֶךָ יִדְבַר אֶל הָעָם,

וְזֶה יִזְכִּיחַ עַל כָּל לָךְ וְלִי וְלָו וְלָכֶם וְלָהֶם

הַסְמוּכִים לְדַבּוֹר, שְׂכוּלָם לְשׁוֹן עַל הֵם:

יִהְיֶה לָךְ לִפְּנֵי. לְמַלְיָץ, לְפִי שְׂאֵתָה כְּבֹד

בָּהּ: לְאַלְהִים. לְרֹב וְלִשְׂרָ:

יִזְוֶאֶת הַמַּטָּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ

אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֶת הָאֵתָת:

(פ)

וְיֵת חֲטָרָא הִדִּין תִּסַּב בְּיָדְךָ דְּתַעֲבֹד בָּהּ

יֵת אֶת־יָאֵ:

יֵה טִי טִי וַיֵּלֶךְ מִנְּשָׁה

וַיֵּשֶׁב אֶל יֵתֵר חֹתֶנּוּ וַיֹּאמֶר

לִּי אֶלְכָּה נָא וְאֶשׁוּבָה אֶל אֲחִי

אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶרְאֶה הֲעוֹדָם

חַיִּים וַיֹּאמֶר יֵתֵרוֹ לְמִנְּשָׁה לֵךְ

לְשׁוּלֹם:

וְאֶזְלֵ מִשָּׁה וְתָב לָוֶת יִתָּר חֲמוּהִי וְאָמַר
 לָהּ אֵיזִיל כְּעֵן וְאִיתוּב לָוֶת אַחִי דִּי
 בְּמִצְרִים וְאַחֲזִי הָעֵד כְּעֵן קִימִין וְאָמַר
 יִתְרוֹ לְמִשָּׁה אֵיזִיל לְשָׁלָם:

וַיֵּשֶׁב אֵל יִתָּר חַתָּנוֹ. לִיטוּל רִשּׁוֹת, שְׁהָרִי
 נִשְׁבַּע לוֹ. וְשִׁבְעָה שְׁמוֹת הָיוּ לוֹ, רַעְוָאֵל,
 יִתָּר, יִתְרוֹ, קִינִי, וְכו':

יט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מִשָּׁה
 בְּמִדְיָן לֵךְ שֵׁב בְּמִצְרַיִם כִּי

מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים הַמִּבְקָשִׁים

אֶת נַפְשָׁם:

וַאֲמַר יי לְמִשָּׁה בְּמִדִּין אֲזִיל תּוֹב

לְמַצָּרִים אֲרִי מִיתוּ כָּל גְּבֻרֵי דְבָעוּ

לְמַקְטָלָם:

כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים. מִי הֵם, דָּתָן

וְאַבִּירָם, חַיִּים הָיוּ, אֲלֹא שִׁירְדוּ מִנִּכְסֵיהֶם,

וְהֵעֲנִי חֲשׁוֹב כִּמְתָּ:

כַּ וַיִּקַּח מִנְּשָׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת

בָּנָיו וַיִּרְכְּבֵם עַל הַחֲמֹר וַיָּשֻׁב

אֶרֶצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת

מִטָּה הָאֱלֹהִים בִּידּוֹ:

וַדְּבַר מִשָּׁה יָת אֶתְתָּהּ וַיֵּת בְּנוֹהִי

וְאֶרְכָּבָנוֹן עַל חֲמֹרָא וְתַב לְאֶרְעָא

דְּמִצְרַיִם וַנְּסִיב מִשָּׁה יָת חוּטְרָא

דְּאֶתְעַבִּידּוֹ בֵּה נְסִין מִן קָדָם יִי בִידָהּ:

עַל הַחֲמֹר. חמור המיוחד, הוא החמור

שחבש אברהם לעקידת יצחק, והוא

שעתיד מלך המשיח להגלות עליו,

שנאמר עני ורוכב על חמור: וישב ארצה

מצרים ויקח משה את מטה. אין מוקדם

ומאוחר מדוקדקים במקרא:

כא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה

בְּלִכְתּוֹךָ לָשׁוּב מִצְרֵימָה רְאֵה

כָּל הַמִּנְפְּתִים אֲשֶׁר שַׁמְתִּי

בְּיָדְךָ וַעֲשִׂיתָם לִפְנֵי פָרְעָה

וְאֲנִי אֶחֱזֶק אֶת לְבָבוֹ וְלֹא

יִשְׁלַח אֶת הָעָם:

וַאֲמַר יי לְמִשָּׁה בְּמַהֲכָךְ לְמַתּוֹב

לְמַצְרִים חֲזִי כָּל מוֹפְתֵי־אֱלֹהֵי שׁוֹיְתִי

בִּידֶךָ וְתַעֲבֹדֶנּוּן קָדָם פַּרְעֹה וַאֲנִי

אֶת־קִיפָה יְתֵ לְבָה וְלֹא יִשְׁלַח יְתֵ עֲמָא:

בְּלִכְתְּךָ לָשׁוּב מִצְרִימָה וְגו'. דַּע, שֶׁעַל

מִנֵּת כֵּן תִּלְךְ, שֶׁתִּהְיֶה גִבּוֹר בְּשִׁלְיָחוֹתַי

לַעֲשׂוֹת כָּל מוֹפְתֵי לִפְנֵי פַרְעֹה וְלֹא תִירָא

מִמֶּנּוּ: אֲשֶׁר שִׁמַּתִּי בִידֶךָ. לֹא עַל שִׁלְשָׁה

אוֹתוֹת הָאֲמֻרֹת לְמַעַלָּה, שֶׁהָרִי לֹא לִפְנֵי

פרעה צוה לעשותם אלא לפני ישראל
 שיאמינו לו, ולא מצינו שעשאו לפניו,
 אלא מופתים שאני עתיד לשום בידך
 במצרים, כמו כי ידבר אליכם פרעה וגו',
 ואל תתמה על אשר כתיב אשר שמתי,
 שכן משמעו, כשתדבר עמו כבר שמתי
 בידך:

כב וְאֶמְרָתָּ אֶל פַּרְעֹה כֹּה אָמַר
 יְהוָה בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל:
 וְתִימַר לְוֹת פַּרְעֹה כִּדְנֹן אָמַר יי בְּרִי

בּוֹכְרִי יִשְׁרָאֵל:

וּאִמְרַת אֵל פִּרְעָה. כִּשְׁתַּשְׁמַע שִׁלְבוֹ חִזְק

וַיִּמָּאן לְשִׁלּוּחַ, אִמּוֹר לוֹ כֵּן: בְּנֵי בִכְרִי.

לְשׁוֹן גְּדוּלָּה, כִּמּוֹ אֵף אֲנִי בְכוֹר אֶתְנָהוּ, זֶה

פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְרָשׁוֹ, כֵּאֵן חֲתָם הַקֵּב"ה עַל

מִכִּירַת הַבְּכוֹרָה שֶׁלְקַח יַעֲקֹב מֵעֵשָׂו:

כֵּן וְאִמַּר אֱלֹהֶיךָ שִׁלַּח אֶת בְּנֵי

וַיַּעֲבִדְנִי וְתִמָּאן לְשִׁלְחוֹ הִנֵּה

אֲנִכִּי הִירָג אֶת בְּנֶךָ בְּכֹרֶךָ:

וְאִמְרִית לָךְ שִׁלַּח יָת בְּרִי וַיִּפְּלַח קֶדְמִי

וְאִם סָרִיב אֶת לְשַׁלְּחֹתָהּ הֲאֵאָנָא

קָטִיל יֵת בְּרַךְ בּוֹכֶרֶךְ:

וְאֹמֵר אֵלֶיךָ. בְּשִׁלְיָחוֹתָיו שֶׁל מָקוֹם: שֶׁלַח

אֶת בְּנֵי וְגו'. הִנֵּה אֲנֹכִי הֹרֵג וְגו'. הִיא

מִכָּה אַחֲרוֹנָה, וְבָהּ הִתְרַחֵץ תַּחֲלָה מִפְּנֵי

שֶׁהִיא קִשָּׁה, וְזֶה הוּא שֶׁנֶּאֱמַר בְּאִיּוֹב הֵן אֵל

יִשְׁגִּיב בִּכְחוֹ, לְפִיכֶךְ, מִי כִמּוֹהוּ מוֹרָה,

בֶּשֶׁר וְדָם הַמִּבְקֵשׁ לְהִנָּקֵם מִחֲבִירוֹ, מֵעַלִּים

אֶת דְּבָרָיו שֶׁלֹּא יִבְקֵשׁ הַצִּלָּה, אֲבָל הַקֶּב"ה

יִשְׁגִּיב בִּכְחוֹ וְאֵין יְכוּלָת לְהַמְלִיט מִיָּדוֹ כִּי

אִם בִּשְׁוֵבוֹ אֵלָיו, לְפִיכֶךְ הוּא מוֹרָהוּ

ומתרה בו לשוב:

כֹּד־וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בַּמָּלֶזֶן וַיִּפְגַּע־שָׁהוּ

יְהוָה וַיִּבְקֹשׁ הַמִּיתוֹ:

וַהֲוֶה בְּאַרְחָא בְּבֵית מִבְתָּא וַעֲרַע בֵּה

מִלְאַכָּא דִּי וּבְעָא לְמִקְטִלָּה:

ויהי בדרך במלזון. משה: ויבקש המיתו.

למשה, לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל

שנתרשל נענש עונש מיתה. תניא אמר

רבי יוסי ח"ו לא נתרשל, אלא אמר, אמזל

ואצא לדרך, סכנה היא לתינוק עד שלשה

ימים, אמוֹל ואֵשֶׁהָ שְׁלֵשָׁה יָמִים, הַקִּבֵּ"ה
 צוֹנִי לְךָ שׁוֹב מִצְרִים, וּמִפְּנֵי מָה נִעֲנַשׁ
 מִיָּתָהּ, לְפִי שְׁנַת־עֶסֶק בַּמִּלּוֹן תַּחֲלֶהּ בַּמַּסַּכַּת
 נִדְרִים, וְהִיא הַמִּלְאָךְ נַעֲשֶׂה כַּמִּין נַחֲשׁ,
 וּבּוֹלְעוֹ מֵרָאשׁוֹ וְעַד יְרִיכּוֹ, וְחֹזֵר וּבּוֹלְעוֹ
 מֵרַגְלָיו וְעַד אֹתוֹ מִקּוֹם, הַבִּינָה צְפוּרָה
 שֶׁבִּשְׂבִּיל הַמִּיכָל הוּא:

כֹּה וְתִקַּח צִפְרָה צֹר וְתִכְרֹת
 אֶת עֲרֵלָת בְּנָהּ וְתַגֵּעַ לְרַגְלָיו
 וְתֹאמַר כִּי חֲתַן דְּמִים אֶתָּה

לִי:

וְנִסִּיבַת צְפוּרָה טְנָרָא וּגְזֹרֶת יֵת עֲרֶלֶת
בְּרָה וְקָרִיבַת לְקַדְמוֹהִי וְאַמֶּרֶת אֲרִי
בְּדָמָא דְּמַהֲלָתָא הִדִּין אֶתִּיָּהּ חֲתָנָא

לָנָא:

וּתַגַּע לְרַגְלִיו. הִשְׁלִיכְתּוּ לִפְנֵי רַגְלֵיו שֶׁל
מֹשֶׁה: וְתֹאמַר. עַל בְּנֵה: כִּי חֲתָן דְּמִים
אַתָּה לִי. אַתָּה הֵייתָ גֹרֶם לְהִיּוֹת הַחֲתָן
שֶׁלִּי נִרְצָח עָלַיְךָ. הוֹרֵג אִישִׁי אַתָּה לִי:

כּוּ וַיֵּרָף מִמֶּנּוּ אִזּוּ אָמְרָה חֲתָן

דְּמִים לַמּוֹלֵת: (פ)

וְנָח מִנָּה בֶּכֶן אֲמַרְתָּ אֱלֹלֵי דְמָא

דְּמַהֲלָתָא הִדִּין אֶתְחִיב חֲתָנָא קְטוֹל:

וִירָתָּהּ. הַמְּלָאךְ מִמֶּנּוּ. אַז, הַבִּינָה שֶׁעַל

הַמִּילָה בֹּא לְהוֹרְגוֹ: אִמְרָה חֲתָן דְּמִים

לְמוֹלֵת. חֲתָנִי הִיָּה נִרְצָח עַל דְּבַר הַמִּילָה:

לְמוֹלֵת. עַל דְּבַר הַמוֹלֵת, שֶׁם דְּבַר הוּא,

וְהַלַּמ"ד מִשְׁמֶשֶׁת בְּלִשׁוֹן עַל, כִּמוֹ וְאָמַר

פִּרְעָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאוֹנֵקְלוֹס תִּרְגָּם

דְּמִים, עַל דָּם הַמִּילָה:

בֹּזֶה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אֶהְרֹן לֵךְ
 לְקַרְאֵת מִנְּשָׁה הַמְדַבֶּרֶת וַיֵּלֶךְ
 וַיִּפְגַּשְׁהוּ בַּהֵר הָאֱלֹהִים וַיִּשָּׁק
 לוֹ:

וַאֲמַר יְיָ לְאֶהְרֹן אֲזִיל לְקַדְמוֹת מִנְּשָׁה
 לְמַדְבָּרָא וְאֲזַל וְעָרְעָה בְּטוֹרָא דְאַתְגְּלִי
 עָלוּהִי יִקְרָא דִּי וַנִּשָּׁק לָהּ:

כֹּה וַיֵּגֵד מִנְּשָׁה לְאֶהְרֹן אֵת כָּל
 דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלָחוּ וְאֵת

כָּל הָאֲתֹת אֲשֶׁר צִוְּהוּ:

וְחַי מִשָּׁה לְאַהֲרֹן יֵת כָּל פִּתְגָּמֶיָא דִּי

דִּי שְׁלַחָה וְיֵת כָּל אֲתֵיָא דִּי פִקְדָּה:

בֵּט וַיֵּלֶךְ מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וַיֵּאָסְפוּ

אֶת כָּל זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַאֲזַל מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּכְנָשׁוּ יֵת כָּל סְבִי

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

לְוִידֵיבֶר אַהֲרֹן אֵת כָּל הַדְּבָרִים

אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל מִשָּׁה

וַיַּעַשׂ הָאֱתָת לְעֵינַי הָעַם:

וּמִלִּיל אֶהְרֹן יָת כָּל פֶּתַגְמִיָּא דִּי מִלִּיל

יִי עִם מִשָּׁה וְעַבַּד אֶת־יָא לְעֵינַי עֲמָא:

לֹא וַיֵּאֱמֹן הָעַם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי פִקֹּד

יְהוָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי

רָאָה אֶת עֲנָיִם וַיִּקְדּוּ

וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:

וְהֵימֹן עֲמָא וַיִּשְׁמְעוּ אֲרִי דְכִיר יִי יָת

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲרִי גְלִי קִדְמוֹהִי יָת

שְׁעַבְוּדָהוֹן וּכְרָעוֹ וּסְגִידוֹ:

שמות פרק ה

אֵל שְׁבִיעִי וְאַחֵר בָּאוּ

מִנְשָׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵל

פֶּרַעַה כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי

יִשְׂרָאֵל שִׁלַּח אֶת עַמִּי וַיַּחֲגֹּהוּ

לִי בַמִּדְבָּר:

וּבִתֵּר כֵּן עָלוּ מִנְשָׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ

לְפַרְעֹה כְּדָנָן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דִּישְׂרָאֵל

שְׁלַח יְתַ עַמִּי וַיַּחְגּוּן קִדְמִי בְּמִדְבָּרָא:

וְאַחַר בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְגו'. אֲבָל הַזְקֵנִים

נִשְׁמָטוּ אֶחָד אֶחָד מֵאַחַר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, עַד

שְׁנֵשְׁמָטוּ כּוֹלָם קוֹדֵם שֶׁהִגִּיעוּ לְפִלְטִין,

לְפִי שִׁירָאוּ לְלַכַּת, וּבְסִינֵי נִפְרַע לָהֶם, וְנִגְשׁ

מֹשֶׁה לְבָדוּ זֶהֱם לֹא יִגְשׁוּ, הַחֲזִירִם

לְאַחֲזֹרֵיהֶם:

בַּיּוֹמָא מָר פַּרְעֹה מִי יִהְיֶה אֲנִשׁוּר

אֲנִשְׁמַע בְּקִלּוֹ לְשִׁלַּח אֶת

יִשְׂרָאֵל לֹא יִדְעֵתִי אֶת יְהוָה

וְגַם אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא אֶשְׁלַח:

וְאָמַר פֶּרַעַה שְׁמָא דִּי לֹא אֶתְגְּלִי לִי

דִּי אֶקְבֵּל לְמַמְרָה לְשַׁלְחָא ית יִשְׂרָאֵל

לֹא אֶתְגְּלִי לִי שְׁמָא דִּי וְאִךְ ית

יִשְׂרָאֵל לֹא אֶשְׁלַח:

גְּוִיֵּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעֲבָרִים נִקְרָא

עָלֵינוּ נִלְכָּה נָא דְרָךְ שְׁלֵשֶׁת

יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַה לַיהוָה

אֱלֹהֵינוּ פֶּן יִפְגַּעֵנוּ בְּדִבָּר אֹ
בַחֲרָב:

וְאָמְרוּ אֱלֹהֵא דִיהוּדָאֵי אֶתְגַּלִּי עֲלֵנָא
נִיזִיל כְּעֵן מַהֲלָךְ תִּלְתָּא יוֹמִין
בְּמַדְבָּרָא וְנִדְבַח קָדָם יִי אֱלֹהֵנָא דְלָמָא
יַעֲרַעֲנָנָא בְּמוֹתָא אוּ בְקָטוֹל:

פֶּן יִפְגַּעֵנוּ. פֶּן יִפְגַּעֵךְ הֵיוּ צָרִיכִים לֹאמֹר,
אֵלֹא שְׁחַלְקוּ כְבוֹד לְמַלְכוּת. פִּגְיַעָה זֶה,
לְשׁוֹן מִקְרָה מוֹת הוּא:

דַּ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֶלֶךְ מִצְרַיִם

לָמַח מִנְּשָׁה וְאַהֲרֹן תִּפְרִיעוּ אֶת

הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו לָכוּ

לְסַבֵּלְתִּיכֶם:

וַאֲמַר לְהוֹן מִלְכָּא דְּמִצְרַיִם לָמָּא מִנְּשָׁה

וְאַהֲרֹן תִּבְטְלוֹן יְתַ עֲמָא מֵעוֹבְדֵהוֹן

אַזִּילוּ לְפִלְחָנְכוֹן:

תִּפְרִיעוּ אֶת הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו. תִּבְדִּילוּ

וְתִרְחִיקוּ אוֹתָם מִמִּלְאֲכָתָם, שִׁשּׁוּמַעִין

לכם וסבורים לנוח מן המלאכה, וכן
 פרעהו, אל תעבר בו, רחקהו, וכן ותפרעו
 כל עצתי, כי פרוע הוא, נרחק ונתעב: לכו
 לסבלוֹתֵיכֶם. לכו למלאכתכם שיש לכם
 לעשות בבתיכם, אבל מלאכת שעבוד
 מצרים לא היתה על שבטו של לוי, ותדע
 לך, שהרי משה ואהרן יוצאים ובאים
 שלא ברשות:

הַיֹּאמֶר פֶּרַעְהָ הֵן רַבִּים עֲתָה
 עִם הָאָרֶץ וְהַשְׁבֹּתָם אֹתָם

מִסְבָּלֹתָם:

וַאֲמַר פֶּרְעָה הֵא סִגְיֵאִין כְּעֵן עֲמָא

דְּאַרְעָא וְתַבְטְלוֹן יְתֵהוֹן מִפְּלִחְנָהוֹן:

הן רבים עתה עם הארץ. שהעבודה

מוטלת עליהם, ואתם משביתים אותם

מסבלותם, הפסד גדול הוא זה:

וַיֵּצֵא פֶּרְעָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת

הַנְּגָשִׁים בָּעָם וְאֶת שְׂטָרֵיו

לְאֹמֵר:

וּפְקִיד פֶּרַעַה בְּיוֹמָא הַהוּא יֵת שְׁלֹטוֹנִין
 דְּעַמָּא וְיֵת סַרְכוּהִי לְמִימָר:

הַנוֹגְשִׁים. מִצְרִיִּים הִיוּ, וְהַשּׁוֹטְרִים הִיוּ
 יִשְׂרָאֵלִים, הַנוֹגֵשׁ מִמוֹנָה עַל כֹּמָה
 שּׁוֹטְרִים, וְהַשּׁוֹטֵר מִמוֹנָה לְרִדּוֹת בַּעֲוֹשֵׁי
 הַמֶּלֶכָּה:

וְלֹא תֹאסְפוֹן לָתֵת תְּבֹן לְעַם
 לְלִבֵּן הַלְבָּנִים כְּתָמוֹל שְׁלֵשָׁם
 הֵם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם תְּבֹן:

לֹא תוֹסְפוֹן לְמִיתָן תְּבִנָּא לְעַמָּא

לְמַרְמֵי לְבָנִין כְּמַתְמַלֵּי וּמִדְקָמוֹהִי אָנוּן

יְהָכוֹן וַיִּגְבְּבוּן לְהוֹן תְּבִנָּא:

תבן. אשטו"בלא, היו גובלין אותו עם

הטיט: לבנים. טיוז"לש בלע"ז, שעושים

מטיט, ומיבשין אותו בחמה, ויש

ששורפין אותו בכבשן: כתמול שלשם.

כאשר הייתם עושים עד הנה: וקששו.

ולקטו:

ח וְאֵת מִתְכַּנֶּת הַלְּבָנִים אֲשֶׁר

הֵם עֹשִׂים תְּמוֹל שְׁלָשָׁם

תִּשְׁיָמוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרְעוּ
 מִמֶּנּוּ כִּי נִרְפִּים הֵם עַל כֵּן הֵם
 צִעֲקִים לֹא־מֹר יִלְכָּה נִזְבָּחָה
 לֹא־לֵהִינוּ:

וַיֵּת סֶכּוּם לְבִנְיָא דִּי אַנּוּן עֲבָדִין
 מִתְמַלֵּי וּמִדְקָמוּהִי תִמְנוּן עֲלֵיהוֹן לֹא
 תִמְנַעוֹן מִנֵּה אֲרִי בִטְלָנִין אַנּוּן עַל כֵּן
 אַנּוּן צִוְחִין לְמִימַר נִיזִיל נְדִבָּח קָדָם
 אֱלֹהֵנָא:

ואת מתכנת הלבנים: סכום חשבון
 הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום
 כשהיה התבן נתן להם, אותו סכום
 תשימו עליהם גם עתה, למען תכבד
 העבודה עליהם: כי נרפים. מן העבודה
 הם, לכך לבם פונה אל הבטלה וצועקים
 לאמר נלכה וגו': מתכנת. ותכן לבנים, ולו
 נתכנו עלילות, את הכסף המתוכן, כולן
 לשון חשבון הם: נרפים. המלאכה רפוייה
 בידם ועזובה מהם, והם נרפים ממנה
 דטר"יש בלע"ז:

ט תִּכְבֹּד הַעֲבֹדָה עַל הָאֲנָשִׁים

וַיַּעֲשׂוּ בָהּ וְאֵל יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי

שָׁקָר:

תִּתְקַף פְּלִחָנָא עַל גְּבִרְיָא וַיִּתְעַסְקוּן

בָּהּ וְלֹא יִתְעַסְקוּן בְּפִתְגָּם ין בְּטִלְיִן:

וְאֵל יִשְׁעוּ בַּדְּבָרִי שָׁקָר. וְאֵל יִהְיוּ וַיִּדְּבְרוּ

תָּמִיד בַּדְּבָרִי רוּחַ, לֵאמֹר נִלְכָּה נִזְבַּחַהּ,

וְדוּמָה לוֹ וַאֲשַׁעֲהָ בַּחֲקִיד תָּמִיד, לְמַשַּׁל

וּלְשִׁנִּינָה מִתְּרַגְמִינָן וּלְשׁוּעִינָן, וַיִּסְפֹּר

וַאֲשַׁתְּעִי, וְאִי אִפְשָׁר לֹאמֹר וְאֵל יִשְׁעוּ לְשׁוֹן

וישע ה' אל הבל וגו' ואל קין ואל מנחתו
לא שעה, ולפרש אל ישעו אל יפנו,
שא"כ היה לו לכתוב ואל ישעו אל דברי
שקר, או לדברי שקר, כי כן גזרת כלם,
ישעה האדם על עושהו, ולא שעו אל
קדוש ישראל, ולא שעה אל המזבח, ואל
לא מצאתי שמוש של בי"ת סמוכה
לאחריהם, אבל אחר לשון דבור כמתעסק
לדבר בדבר, נופל לשון שמוש בי"ת, כגון
הנדברים בך, ותדבר מרים ואהרן במשה,
המלאך הדובר בי, לדבר בם, ואדברה

בעדותיך, אף כאן אל ישעו בדברי שקר,

אל יהיו נדברים בדברי שוא והבאי:

וַיֵּצֵאוּ נְגִישֵׁי הָעָם וְשֹׁטְרֵיוֹ

וַיֹּאמְרוּ אֶל הָעָם לֵאמֹר כֹּה

אָמַר פַּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם

תְּבֹן:

וַנִּפְקֹד שְׁלוֹטֹנֵי עַמָּא וְסִרְכֹּהֵי וַאֲמָרוּ

לְעַמָּא לְמִיָּמַר כְּדָנִן אָמַר פַּרְעֹה לִית

אַנָּא יֵהֵב לְכוֹן תְּבִנָּא:

יֵא אַתֶּם לָכוּ קָחוּ לָכֶם תֶּבֶן
 מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע
 מֵעֲבֹדְתְכֶם דְּבָר:

אֲתוּן אֲזִילוּ סִיבוּ לָכוּן תִּבְנֶא מֵאֲתֵר
 דְּתִשְׁכְּחוּן אֲרִי לָא יִתְמַנֵּעַ מִפְּלִחְנִכוּן
 מִדְּעַם:

אתם לכו קחו לכם תבן. וצריכים אתם
 לילך בזריזות, כי אין נגרע דבר מכל סבום
 לבנים שהייתם עושים ליום בהיות התבן
 נתן לכם מזומן מבית המלך:

יְבַרְכֵם הָעָם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם

לְקַשֵּׁשׁ קֶשׁ לְתַבֵּן:

וְאֶתְבַּדֵּר עֲמָא בְּכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם

לְגַבֵּבָא גִילִי לְתַבְנָא:

לְקַשֵּׁשׁ קֶשׁ לְתַבֵּן. לְאֶסוּף אֲסִיפָה,

לְלַקוּט לְקַט לְצוּרֵךְ תַּבֵּן הִטִּיט: קֶשׁ. לְשׁוֹן

לְקוּט, עַל שֵׁם שֶׁדָּבַר הַמַּתְפָּזֵר הוּא וְצָרִיךְ

לְקוּשֵׁשׁוֹ, קָרוֹי קֶשׁ בְּשֵׁם מְקוֹמוֹת:

יְגַבֵּבָהּ שִׁים אֲצִים לְאֶמֶר כִּלּוֹ

מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ

כַּאֲשֶׁר בְּהִיּוֹת הַתְּבֹן:

וְשִׁלְטוֹנֵי דְחֶקִין לְמִימָר אֲשֶׁלִּימוֹ

עוֹבְדֵיכֹון פְּתִגָּם יוֹם בְּיוֹמָה כְּמָא

דְּהוּיִתוֹן עֲבָדִין כַּד אֲתִיָּהֵב לְכֹון תְּבִנָּא:

אֲצִים. דוּחֻקִים: דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. חֲשַׁבּוֹן

שֶׁל כָּל יוֹם כָּל כָּל בְּיוֹמוֹ, כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם

בְּהִיּוֹת הַתְּבֹן מוֹכֹן:

יָד וְיָכֹון שְׁטִירִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

אֲשֶׁר שָׁמוּ עֲלֵהֶם נִגְשֵׁי פֶרַעַה
 לֵאמֹר מִדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם חֲקֹכֶם
 לְלִבֶּן בֶּתְמוּל שְׁלֹשָׁם גַּם תְּמוּל
 גַּם הַיּוֹם:

וְלִקּוֹ סָרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי מַנִּיאוּ
 עֲלֵיהוֹן שְׁלִטוֹנֵי פֶרַעַה לְמִימָר מָא דִּין
 לֹא אֲשַׁלְּמָתוֹן גִּזְרֵתְכוֹן לְמַרְמֵי (לְבָנִין)
 כְּמֵאֲתַמְלֵי וּמִדְּקֻמוֹהֵי אַף תְּמַלֵּי אַף
 יוֹמָא דִּין:

וַיְכֹן שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. הַשּׁוֹטְרִים
יִשְׂרָאֵלִים הָיוּ, וְחָסִים עַל חֲבֵרֵיהֶם
מִלְּדַחְקָם, וּכְשֶׁהָיוּ מִשְׁלִימִין הַלְּבָנִים
לְנוֹגְשִׁים שֶׁהֵם מִצְרִיִּים, וְהָיָה חֶסֶד מִן
הַסְּכּוּם, הָיוּ מַלְקִין אוֹתָם עַל שֶׁלֹּא דַחְקוּ
אֶת עוֹשֵׂי הַמִּלָּאכָה, לְפִיכָךְ זָכוּ אוֹתָן
שּׁוֹטְרִים לְהִיּוֹת סִנְהֶדְרִין, וְנֶאֱצַל מִן הָרוּחַ
אֲשֶׁר עַל מֹשֶׁה וְהוֹשֵׁם עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר
אִסְפָּה לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל,
מֵאוֹתָן שִׁידַעַת הַטּוֹבָה שֶׁעָשׂוּ בַּמִּצְרִיִּים, כִּי
הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשׁוֹטְרֵיהֶם: וַיְכֹן שֹׁטְרֵי בְנֵי

ישראל. אשר שמו נגשי פרעה אותם
 לשוטרים עליהם, לאמר מדוע וגו', למה
 ויכו, שהיו אומרים להם מדוע לא כליתם
 גם תמול גם היום, חק הקצוב עליכם
 ללבון בתמול השלישי, שהוא יום שלפני
 אתמול, והוא היה בהיות התבן נתן להם:
 ויכו. לשון ויזעלו, הוכו מיד אחריהם,
 הנוגשים הכום:

טו וַיִּבְּאוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
 וַיַּצְעֲקוּ אֶל פַּרְעֹה לֵאמֹר לָמָּה

תַּעֲשֶׂה כֹּה לַעֲבָדֶיךָ:

וְאַתָּה סֹרֵכִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְצֹחֹו (קָדָם)

לְפָרְעָה לְמִיָּמָר לְמָא תַעֲבֹד כְּדִין

לַעֲבָדֶיךָ:

טז תֵּבֶן אֵין נָתַן לַעֲבָדֶיךָ

וּלְבָנִים אֲמָרִים לָנוּ עָשׂוּ וְחֵנָּה

עֲבָדֶיךָ מִכִּים וְחָטְאֵת עֲמָךְ:

תֵּבֶנָּה לֹא מִתִּיָּהֵב לַעֲבָדֶיךָ וּלְבָנֶיךָ

אֲמָרִין לָנָה עֲבִידוֹ וְהָא עֲבָדֶיךָ לָקֹן

וְחָטָן עֲלִיהוֹן עֶמֶךָ:

וּלְבָנִים אֹמְרִים לָנוּ עֲשׂוּ. הַנוֹגְשִׁים
 אֹמְרִים לָנוּ עֲשׂוּ לְבָנִים כַּמְנִין הָרִאשׁוֹן:
 וְחֹטְאֵת עֶמֶךָ. אִלּוּ הִיא נִקּוּד פֶּתַח, הִיִּיתִי
 אֹמֵר שֶׁהוּא דְבוּק, וְדָבָר זֶה חֹטְאֵת עֶמֶךָ
 הוּא, עֲכָשִׁיו שֶׁהוּא קִמֵּץ, שֶׁם דָּבָר הוּא,
 וְכֵךְ פִּירוּשׁוֹ, וְדָבָר זֶה מְבִיא חֹטְאֵת עַל
 עֶמֶךָ, כֹּאִילוּ כְּתוּב וְחֹטְאֵת לְעֶמֶךָ, כִּמוֹ
 כְּבוֹאֲנָה בֵּית לֶחֶם, שֶׁהוּא כִּמוֹ לְבֵית לֶחֶם,
 וְכֵן הִרְבֵּה:

יִי וַיֵּאמֶר נְרָפִים אַתָּם נְרָפִים

עַל כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים נִלְכָּה
נִזְבַּחַה לַיהוָה:

וְאָמַר בְּטָלָנִין אַתּוֹן בְּטָלָנִין עַל כֵּן
אַתּוֹן אֹמְרִין נִזִּיל נְדַבַּח קָדָם יי:

יח וְעַתָּה לָכוּ עֲבַדוּ וְתַכּוּ לֹא
יִנָּתֶן לָכֶם וְתַכּוּ לְבָנִים תִּתְּנוּ:

וְכַעַן אֲזִילוּ פִלְחוּ וְתַבְנֵא לֹא יִתְּיָהב
לְכוֹן וּסְכוּם לְבִינֵיָא תִתְּנוּ:

וְתַכּוּ לְבָנִים. חֲשַׁבּוֹן הַלְבָנִים, וְכֵן אֵת

הכסף המתוכן, המנוי, כמו שאמר בענין

ויצורו וימנו את הכסף:

יֵט וַיֵּרְאוּ שׁוֹטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל

אֹתָם בָּרַע לֵאמֹר לֹא תִגָּרְעוּ

מִלְּבַנְיָכֶם דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ:

וַחֲזוּ סֹרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל יְתָהוֹן בְּבִישׁ

לְמִימָר לֹא תִמְנְעוּן מִלְּבַנְיָכוֹן פְּתִגִּם

יוֹם בְּיוֹמָה:

ויראו שוטרי בני ישראל. את חבריהם

הנרדים על ידם: ברע. ראו אותם ברעה
 וצרה המוצאת אותם, בהכבידם העבודה
 עליהם לאמר לא תגרעו וגו':

כַּוְיִפְגְּעוּ אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אֶהֱרֹן
 נִצְבִּים לְקִרְאָתָם בְּצִאתָם
 מֵאֶת פְּרֻעָה:

וַעֲרֵעוּ יְת מֹשֶׁה וְיֵת אֶהֱרֹן קִימִין
 לְקִדְמוֹתָהוֹן בְּמִפְקֵהוֹן מִקֶּדֶם פְּרֻעָה:
 ויפגעו. אנשים מישראל את משה ואת
 אהרן וגו'. ורבותינו דרשו, כל נצים

וְנֹצְבִים דָּתָן וְאַבִּירָם הָיוּ, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם
יֵצְאוּ נֹצְבִים:

כֹּא וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יִרְא יְהוָה
עַלְיֶכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֶת־אֲשֶׁר
הִבֵּא־שָׁתָם אֶת רִיחָנוּ בְּעֵינַי
פֶּרַעַה וּבְעֵינַי עֲבָדָיו לְתַת
חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגֵנוּ:

וַאֲמָרוּ לְהוֹן יִתְגַּלִּי יי עַל־כּוֹן וַיִּתְּפֹרַע
דִּי אֲבֹאֲשָׁתוֹן יֵת רִיחָנָא בְּעֵינַי פֶּרַעַה

וּבְעֵינַי עֲבֹדוֹהִי לְמַתָּן חֲרָבָא בִּידֵיהוֹן
 לְקַטְלוֹתָנָא:

כב **מפטיר** ויֵשֶׁב

מִנְשָׁה אֶל יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי
 לָמָּה הִרְעִיתָה לְעַם הַזֶּה לָמָּה
 זֶה שְׁלַחְתָּנִי:

וְתַב מִנְשָׁה קָדָם יי וַאֲמַר יי לָמָּה

אֲבֵאֲשָׁתָא לְעֵמָּא הֵדִין וְלִמָּא דְנָן
שְׁלַחְתָּנִי:

לָמָּה הִרְעֵתָם לָעָם הַזֶּה. וְאִם תֹּאמַר מָה
אֵיכָכָה לָךְ, קוֹבֵל אֲנִי עַל שְׁשִׁלַּחְתָּנִי:

כֵּן וַיִּמָּאז בָּאתִי אֶל פַּרְעֹה
לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לָעָם הַזֶּה
וַהֲצִל לֹא הִצַּלְתָּ אֶת עַמְּךָ:

וַיַּעֲדֵן עָלֶיךָ לֹת פַּרְעֹה לְמַלְלָא
בְּשִׁמְךָ אֲבֵאֲשָׁ לְעֵמָּא הֵדִין וְשִׁזְבָּא לֹא

שׁוֹבֶתָא יְת עֲמָךְ:

הרע. לשון הפעיל הוא, הרבה רעה

עליהם, ותרגומו אבאיש:

שמות פרק ו

א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מִנְּשָׁה עַתָּה

תִּרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפָרְעָה כִּי

בֵּית חֲזָקָה יִשְׁלַח וּבֵית חֲזָקָה

יִגְרֶשֶׁם מֵאֶרֶצוֹ: (ססס)

וַאֲמַר יי לְמִנְּשָׁה כֶּעֶן תַּחֲזִי דְאֶעֱבֹד

לְפַרְעֶה אֲרִי בִידָא תְּקִיפָא יִשְׁלַחֲנוּן

וּבִידָא תְּקִיפָא יִתְּרַכְּנוּן מֵאַרְעָה: ססס:

עתה תראה וגו'. הרהרת על מדותי, לא

כאברהם שאמרתי לו כי ביצחק יקרא לך

זרע, ואחר כך אמרתי לו העלהו לעולה,

ולא הרהר אחרי מדותי, לפיכך עתה

תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי

למלכי שבעה אומות כשאביאם לארץ: כי

ביד חזקה ישלחם. מפני ידי החזקה

שתחזק עליו, ישלחם: וביד חזקה יגרשם

מארצו. על ברחם של ישראל יגרשם, ולא

**יספיקו לעשות להם צדה, וכן הוא אומר
ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם
וגו': חסלת פרשת שמות:**